

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἐννάτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχίζονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

30 Μαρτίου 1880

Πανομοιοτύπον τῆς υπογραφῆς τοῦ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΟΤΑΡΑ

Ιωάννης
Νοτάρης

Ὁ Ἰωάννης Νοτάρης, ὁ διὰ τὴν ἀνδρείαν, καλλονὴν καὶ ἐλευθεριότητά του «Ἀρχοντοπούλου» καλούμενος ἐπὶ ἐπαναστάσεως, ἔπασεν ἐν Φαλήρῳ, ἐν ἔτει 1827, γενναίως μαχόμενος, τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος ἄγωνα.

Ἡ ἀνωτέρω υπογραφή του ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐπομένου ἑγγράφου, κοινοποιηθέντος ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Φιλήμονος.

Σ. τ. Δ.

Ἐπαρχε!

ἔμαθα ὅτι συνάξεις δέκατα καὶ μετρηὰς καὶ τοῦ κόσμου τὸ πρᾶγμα, ὅθεν ἅμα λάβης τὸ παρόν μου νὰ λύψης ἀπὸ τὰ τοιαῦτα καμώματα, διότι θὰ σὲ πιᾶσω καὶ θὰ σὲ στείλω εἰς τὴν διοίκησιν. δὲν ἐντρέπεσαι, ὅπου εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὁ κόσμος φροντίζει πῶς νὰ πολεμήῃ τοὺς Τούρκους καὶ ἐσὺ μαζόνεις δέκατα. λύψε, λύψε, λύψε.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΟΤΑΡΑΣ

ΕΡΜΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

Ὁ Πανσκανίας ἐν Ἡλειακῶν Δ΄. κεφ. 47 περιγράφων ὅσα εἶδεν ἔργα τέχνης ἀνατεθειμένα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας, τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀναφέρει καὶ «Ἐρμῇ Μίθου, Διόνυσον δὲ φέρει νήπιον, τέχνη δὲ Πραξιτέλους». Οἱ Γερμανοὶ δὲ ἀρχαιολόγοι τῷ 1877 ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς των εὐτυχήσαντες νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν ναὸν τῆς Ἥρας, ὡς ἱκανῶς σωζόμενον, πρὸ τῆς νῦν καὶ ἀνεύρωσιν ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦτο τοῦ Ἑρμοῦ, καταπεπτωκὸς βέβαια ἐκ τῆς βλάβης του καὶ ἡρωτηριασμένον πολλὰ χῶς, καὶ ἄνευ ἐπιγραφῆς, ὅμως δὲ εὐκολογνῶριστον ἄλλως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἶονεϊ δυσπιστοῦντες εἰς τὴν τὴν εὐτυχίαν τοῦ νὰ περιέλθῃ μετὰ τόσους αἰῶνας εἰς ὅψιν τῶν σήμερον ζώντων ἔργον ἑνὸς τῶν πρώτων τῆς Ἑλλάδος τεχνιτῶν, καὶ δὴ ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ εἶδεν ἀρχαῖος περιηγητής, δὲν ἐτόλμων νὰ διαθρυλῇσιν τὸ εὑρημα μεγαλοφώνως καὶ νὰ παραδοθῇσιν εἰς θυμωσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον δειλῶς ἔγραφον τὰς

1. Ἐν τῷ γραφεῖ τῆς Ἑστίας πωλεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ ἀντὶ λ. 10.

Σ. τ. Ε.

ΤΟΜΟΣ Θ' — 1880.

περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις εἰς ἐφημερίδας καὶ φυλλάδια, τινὲς μάλιστα καὶ υποψίας ἡρέμα ἐξέφραζον, μήπως τὸ εὑρεθὲν δὲν εἴναι αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ εἶδεν ὁ Πανσκανίας, ἢ μήπως ὁ ἐν τῷ Πανσκανίᾳ Πραξιτέλης νοητός ὄχι ἐκεῖνος ὁ πάνυ, ἀλλ' ἄλλος τις νεώτερος καὶ κατώτερος πολὺ τὴν τέχνην, διότι ἐφαίνοντό τινες ἐν τῷ διασωθέντι τούτῳ ἔργῳ ἀτέλειαι περὶ τὴν κόμην καὶ εἶπον ἄλλοθι. Ἀλλὰ τῷ χρόνῳ ἔλαβον θάρρος οἱ Ὀλυμπιοδίφαι καὶ ἐσάλπισαν γενναίωτερον τὰ περὶ τοῦ ἀγάλματος, ἐξ ὅτου μάλιστα καὶ ἰδιαίτερον τεῦχος περὶ αὐτοῦ μετὰ εἰκόνας ἐξέδωκεν ὁ Treu καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀρχαίου πρωτοτύπου γύψινον ἐκμαγμὰ ἐστήθη ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου. Καὶ νῦν πολλοὶ εἶναι οἱ αὐτὸ ἐκθειάζοντες ἀνεπιφυλάκτως. Ἡ δὲ Ἑλλὰς χαίρει, ὅτι μόνῃ αὐτῇ μεταξὺ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης κατέχει ἔργον βεβαιωμένον τεχνίτου Ἑλλήνος πρώτης τάξεως. Ἀφοῦ δὲ τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον εὑρέθη καὶ ὁ δεξιὸς ἄκρος ποὺς τοῦ ἀγάλματος ἀρίστα διατηρούμενος μετὰ μέρους τῆς πλίνθου ἐφ' ἧς ἔβαινε, τὰς τελευταίας δὲ ταύτας ἡμέρας καὶ ἡ τέως λείπουσα παιδικὴ τοῦ Διονύσου κεφαλὴ, ἐλπίς εἶναι καὶ ἄλλα τινὰ ἔτι τῶν ἐλλειπόντων μερῶν νὰ εὑρεθῶσι καὶ συναρμολογούμενα τῷ κορμῷ νὰ ἀπαρτίσωσι τελειότερόν τι καὶ εὐχεστώτερον τῇ ὁψεί ὄλῳ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

Παρακαλέσαντες φίλον τῆς «Ἑστίας» νὰ μεταφράσῃ ὑπὲρ αὐτῆς τὴν τοσοῦτον ἐσχάτως ὑμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ τύπου περιήγησιν ἐν Ἑλλάδι τοῦ φιλέλληρος Ρεϊνὰχ, ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ, μετὰ τοῦ ἐφελληνισθέντος ἀποσπάσματος, τὴν κάτωθι ἐπιστολήν.

Σ. τ. Δ.

Φίλτατε ἐκδότα,

Ὀὐχὶ ἐκ φυγοπονίας, ἀλλ' ἐκ φόβου μὴ προσφῶν ὀχληρὰν ἐκδοῦλευσιν εἰς τοὺς ἀναγνώσας τῆς «Ἑστίας» περιωρίσθην εἰς μετάφρασιν κεφαλαίων μόνον τινῶν, ἀντὶ τοῦ ὅλου βιβλίου τοῦ κ. Ρεϊνὰχ, καίτοι θεωρῶν αὐτὸ ὡς δυνάμενον νὰ καταταχθῇ, ὑπὸ τὴν ἐποψίαν τοῦ ὕψους, μετὰ τῶν καλλίστων προτόμων τῆς συγχρόνου φιλολογίας. Ἡ ἐν αὐτῷ ἐξεικόνισις τῆς σήμερον Ἑλλάδος εἶναι καλλιτεχνικωτάτη, ἐν μόνον ἔχουσα ἐλάττωμα, ὅτι οὐδόλως ὁμοιάζει. Τοῦτο εἶναι ὅλως ἐπουσιῶδες εἰς Εὐρωπαίον ἀναγνώ-

στην, μὴ δυνάμενον νὰ κρίνῃ ἂν ὁμοιάζῃ ἢ ὄχι ἢ παρατιθεμένη εἰκὼν ἀγνώστου αὐτῷ λαοῦ, διὰ τὸν Ἑλληνα ὅμως ἢ ἐντελὲς ἑλλησις ὁμοιότητος ἐπισκιάζει κατὰ τι τὴν ἀξίαν τοῦ καλλιτεχνήματος· προσβάλλει δὲ ὁπωσοῦν καὶ τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ τὸ ὅτι ὁ ἀναλαβὼν νὰ τὸν εἰκονίσῃ δὲν ἤξιωσε καὶ νὰ ρίψῃ τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπράξε, πιστεύομεν, ὁ συγγραφεὺς ἐκ περιφρονήσεως πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οὓς ἀπ' ἐναντίας ἀγαπᾷ καὶ ἐκθειάζει ὡς κάλλιστον καὶ λίαν ἀξιόγραφον λαὸν, οὐδὲν ἄλλο κατ' αὐτὸν ἔχοντα ἐλάττωμα πλὴν τῆς δολιότητος, τῆς ἀσχροκερδείας, τοῦ ψεύδους, τῆς κλοπῆς καὶ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως παντὸς ἠθικοῦ αἰσθηματος, ἀλλὰ διότι ὁ κ. Ρεῖνάρξ ἀνῆκε, καίτοι πεζογράφος, τῇ σχολῇ τῶν πιστευόντων εἰς τὴν παντοδυναμίαν τῆς ἐμπνεύσεως καὶ γραφόντων ὅσα βλέπουσιν, οὐχὶ ἀνοίγοντες ἀλλὰ κλείοντες τοὺς ὀφθαλμούς. Ὀλίγας μόνον ἡμέρας διατρέψας ἐν Ἑλλάδι δὲν ἠρέσθη εἰς τὰ ὁρατὰ, ἀλλ' ἐπρόφθασε ν' ἀνατάμῃ μέχρι τῶν ἐσωτάτων ἰνῶν τοῦ Ἑλλήνος τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὴν καρδίαν, καὶ θαυμάσας νὰ ποιήσῃ ἀνακαλύψεις ἢ μᾶλλον νὰ διηγηθῇ ἡμῖν ὁπτασίας. Ὁ αὐτὸς ἐπιφανὲς αὐτῷ Ἕλληνας εἶναι πλάσμα μὴ ὑποκείμενον μὲν, ὡς τὰ ἄλλα, εἰς ὀργὴν καὶ ἐμπάθειαν, ἀλλὰ τοσοῦτον μνησικακὸν ὥστε οὐδέποτε συγχωρεῖ ὕβριν ἢ συμφιλιοῦται μετὰ τοῦ δυσσεβήσαντος αὐτόν· μισεῖ τὴν ἐπίδειξιν καὶ ἀποστρέφεται τὴν πολυτέλειαν· οὐδέποτε χάνεται εἰς θεωρίας καὶ ματαίους λόγους, ἀλλὰ μόνον τὰς πρακτικὰς γνώσεις ἐκτιμᾷ· τὸν φυλετικὸν αὐτοῦ τύπον διετήρησεν ἀμειψὶ ξένου αἵματος πρὸ πάντων ἐν Ὑδρᾷ· τὰς γυναῖκας, μιᾶς μόνης ἐξαιρουμένης, κρατεῖ ἐγκλείστους εἰς γυναικῶνα καὶ τὴν ῥακὴν πίνει μετὰ τὸ γεῦμα. Ὁμολογήσατε, κ. ἐκδότα, ὅτι ἂν ὀλίγα τινὲς σελίδες τοιούτων ἀποκαλύψεων δύνανται ν' ἀποβῶσι διασκεδαστικαί, δλόκληρος τόμος ἤθελεν εἶναι ἀνυπόφορος. Αἱ κάτωθι τοῦ μεταφρασθέντος κειμένου ἀναιρέσεις τῶν παραδοξοτέρων ἀκουσμάτων ἐγράφησαν πρὸ πάντων χάριν τῶν μετ' ἐνδιαφέροντος ἀναγινωσκόντων τὴν «Ἑστίαν» ἐν τῇ Δύσει φιλελλήνων.

Ε. Δ. ΡΕΙΝΑΡΞ.

ΟΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΕΛΛΗΝΕΣ

[Ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Περιηγήσεως τοῦ Ἰωσήφ Ρεῖνάρξ].

Ὁλως διάφορον προξενούσιν αἱ Ἀθῆναι εἰς τὸν ξένον ἐντύπωσιν, καθ' ὅσον οὗτος ἔρχεται ἐκ Μασσαλίας ἢ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔχει κατὰ νοῦν τὴν ἀκτινοβολοῦν εἰκόνα τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ Σατωβριάνδου τὴν ζορρὰν τῆς τουρκοκρατουμένης περιγραφῇ. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν θέλει αἰσθανθῇ δυσφορίαν τινὰ ἀποχωριζόμενος τῶν ἀναπαύσεων τοῦ

νεωτέρου πολιτισμοῦ¹ καὶ τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἀρχαιότητος· κατὰ τὴν δευτέραν ὅμως αἰσθάνεται μετὰ χαρᾶς ὅτι ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς μετέβη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀπὸ βαρβαρίου εἰς πεπολιτισμένην χώραν. Ἀμφότεραι αἱ ἐντυπώσεις αὗται εἶναι εὐλογοί, δικαία ὅμως μόνον ἢ δευτέρα· καθότι δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν, ὅτι οἱ σήμερον Ἕλληνες ἐποφθαλμιῶσι μόνον τὴν Ἀνατολήν, ἀξιοῦντες νὰ ἐπικρατήσωσι παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου καὶ οὐχὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ, καὶ ἀντιζήλους δὲν ἔχουσιν Εὐρωπαίους, ἀλλὰ Σλάβους καὶ Ὀθωμανούς. Ὁλως λοιπὸν ἀσκοποῦν ἤθελεν εἶναι τὸ νὰ ἐξετάσῃ τις ἂν ἀπολείπονται οἱ Ἕλληνες τῶν Ἰταλῶν, ἀληθὲς δὲ ἐνδιαφέρον ἔχει ἡ σύγκρισις αὐτῶν πρὸς μόνους τοὺς Σέρβους, τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βουλγάρους. Οὐχ ἥττον παράλογος τῆς πρὸς τὴν Δύσιν συγκρίσεως φαίνεται μοι ἢ πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλοφυῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος παραβολὴ τῆς καθ' ἡμᾶς. Ὡς ὁρθῶς παρετήρησεν ὁ Κυνέ, «οὐδεὶς λαὸς κατέπεσε βαθύτερον τῶν τουρκοδούλων Ἑλλήνων εἰς ἀβυσσον θανατηφόρον». Ἄν οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ἦναι γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ Πλάτωνος καὶ Περικλέους, ὡς θέλομεν ἀποδείξει κατωτέρω, οὐχ ἥττον ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῶν μίαν μόνον ἀριθμοῦσι γενεὰν ἐλευθέρων ἀνδρῶν καὶ πάντες οἱ ἐν Ἀθῆναις καὶ Σπάρτῃ γέροντες ἐγεννήθησαν δούλοι. Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ κρίνῃ μετὰ δικαιοσύνης τὴν Ἑλλάδα, δὲν πρέπει ν' ἀνατρέξῃ εἰς τὴν ἐβδωμηκοστὴν πέμπτην Ὀλυμπιάδα, ἀλλ' εἰς τὸ σωτήριον ἔτος 1830, καὶ ὅρους συγκρίσεως ν' ἀναζητῇ οὐχὶ παρὰ τὸν Τάμεσιν καὶ τὸν Σηκουάναν, ἀλλὰ παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου.

Ταῦτα λέγων οὐδόλως προτίθεμαι ν' ἀρνηθῶ ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ὠφελήθησαν καὶ μάλιστα κατεχράσθησαν τῆς ἐνδόξης αὐτῶν καταγωγῆς. Ἄν ἡ Εὐρώπη, ἢ οὐδόλως συγκινηθεῖσα ἐκ τοῦ ἡρώϊσμοῦ τοῦ Σέρβου Καρα-Γεώργη, συνηγωνίσθῃ μετὰ τοῦ Κανάρη καὶ τῶν παληκαρίων, ὀφείλει τοῦτο ἀναντιρρήτως ἢ Ἑλλὰς εἰς τοῦ δόγματος αὐτῆς τὴν γοητείαν. Ἐνῶ ὁ ἐμπρησμός τῆς Κρανόβας καὶ τῆς Νύσσης ἐφάνη

1. Δὲν ἐννοοῦμεν πῶς ἀποχωρίζεται τῶν ἀναπαύσεων τοῦ πολιτισμοῦ ὁ ἐκ Πειραιῶς μεταβαίνων διὰ σιδηροδρόμου ἢ ἀμάξης πολὺ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀναπαυτικωτέρως εἰς τι τῶν μεγάλων ἐν Ἀθῆναις ξενοδοχείων, κατ' οὐδὲν κατωτέρων τῶν συνήθων εὐρωπαϊκῶν. Ὁ συγγραφεὺς ἤθελεν εἰπεῖ ἀληθέστερόν τι, ἂν παρίστα τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ πάσης ἀναπαύσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐπερχόμενον, ἅμα ἀπομακρυνθῇ τις ὀλίγα στάδια τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε ἀναγκάζεται ὁ ὁδοιπὸρος νὰ φέρῃ τὰ πάντα μεθ' ἑαυτοῦ, ὡς εἰ διήρχετο ἔρημον τῆς Ἀφρικῆς. Σ. Μ.

κοινὸν ἔγκλημα, ἢ πυρπόλησις τοῦ χωρίου τοῦ καλουμένου Ἀθῆναι ἐθεωρήθη ὡς ἀνισιούργημα. Κατὰ τὸν γέροντα Κάτωνα ἡ δόξα κατορθώματος τινος ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τοῦ τόπου ἐνθα ἐτελέσθη. Ὁ χαϊδούκος τῆς Σιλνίτζας, ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν πράξῃ, μένει πάντοτε χαϊδούκος, ἐνῶ ὁ κλέφτης καθίσταται ἄξιος διάδοχος τῶν ἀρχαίων ἡρώων. Τὸ αὐτὸ περίπου αἰσθηματικὴν ἡμᾶς εἰς ἀπονομήν συντάξεων τῇ δισεργόνη τοῦ Κορνηλίου, ὅπως ζῇ ἀνέτως, ἐνῶ ἀρνούμεθα πολλὰς δολὸν εἰς γυναῖκα στερουμένην ζήρου ἄρτου. Τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει, εἰμὴ μόνον ὅτι τὴν ὀφειλὴν αὐτῶν πρὸς τὴν μεγαλοφυῶν θεωροῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὡς ἀνεπίδεκτον ἐξορκήσεως.

Τὸ μέγα ἐν τούτοις πλεονέκτημα τοῦ ἑλληνικοῦ δόγματος δὲν εἶναι ἁμείνον καὶ δυσχερὲς μάτων, ὡς οἱ φέροντες αὐτὸν ἐβράδυναν νὰ λάβωσι πείραν. Εὐθὺς ὡς εἶδεν αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἤρξατο ἡ Εὐρώπη ἀπορούσα πῶς δὲν ἀνεδείκνυσεν ἀμέσως ἡμίσειαν τοῦλάχιστον δωδεκάδα Περικλέων, Πραξιτέλων καὶ Αἰσχύλων. Ὁ ὀνομαζόμενος Δουπόντης ἢ Δουράνδος ἔχει πληρεστάτην ἀδειαν νὰ ἦναι βλάξ, ἀλλ' ὅστις ὀνομάζεται Πιγελιεύς ἢ Λαροσφυκὼ φαίνεται γελοῖος καὶ σχεδὸν ἐνοχός, ἂν ἁμεινῇ ἐξόχων προτερημάτων. Οὕτω καὶ ἡ σύγχρονος Ἑλλὰς, ἀφοῦ ὠφελήθη ἐν ἀρχῇ ἐκ τοῦ ποιητικοῦ καὶ ὁπωσοῦν ἀλογίστου ἐθνισμοῦ τῆς Δύσεως, ὑρίσεται ἤδη τὰς συνεπείας τῆς διαδεχθείσης τοῦτον πεζῆς ἀντιδράσεως, ἥτις ἀποδεικνύει παρὰ τοῖς κατεχομένοις ὑπ' αὐτῆς ὅλως ἐπιπόλαιον γινῶσιν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐτι ἀτελεστέραν τῶν νόμων τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐθνῶν.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐκτιμῶν τοὺς Ἑλληνας μετὰ πλείονος ἐπιστημονικῆς ἀπαθείας, κλίνω νὰ πιστεύσω μετὰ πολλῶν ἐν Ἀθῆναις φίλων μου, ὅτι οὗτοι ὁμοιάζουσι τοῖς προγόνους αὐτῶν κατὰ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ πολὺ περισσότερον ἢ ὅσον ὑπετίθη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τε τὴν περίοδον τοῦ φιλελληνισμοῦ καὶ τῆς ἐπειτα ἀντιδράσεως, ἐξ ἀγνοίας τῆς ἀληθοῦς τῶν ἀρχαίων ιστορίας. Τὸ νὰ μὴ βλέπῃ τις παρὰ τούτοις εἰμὴ μόνον ὅ,τι ἀκτινοβολεῖ εἶναι ἐξ ἴσου παράλογον, ὅσον καὶ τὸ νὰ κρίνῃ τις τοὺς νεωτέρους ἐκ μόνον τῶν σιοτεινῶν σημείων. Κατὰ τὴν γνώμην μου οἱ ὑπήκοοι τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἐκληρονόμησαν ἀνελλιπῶς τὰ τε προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν συμπολιτῶν τοῦ Περικλέους, δικαιοτάτον δὲ φαίνεται μοι, ἀφοῦ ἀναγάγωμεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοφάνους πολλὰς τῶν κακιῶν, αἵτινες προὔχασαν τὰ μικρὰ σκώματα τοῦ Ἀβου κατὰ τῶν σήμερον Ἑλλήνων, ν' ἀναγνωρίσωμεν παρὰ τούτοις καὶ πολλὰς παραμενούσας προγονικὰς ἀρετάς. «Τὸ ἔθνος ἡμῶν», μοι ἔλεγεν ὁ ἐπιρηνέστατος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱστορικῶν κ. Παπαρρηγόπουλος, «συμμορ-

φοῦται μετὰ μοναδικῆς εὐχερείας πρὸς τὰ ξένα ἔθνη, κατ' οὐσίαν ὅμως δὲν μεταβάλλεται. Ὁ Ἕλληνας ὠμίλησε μὲν γαλλιστὶ κατὰ τὸν ἱγ' αἰῶνα, ἰταλιστὶ κατὰ τὸν ιε', τουρκιστὶ κατὰ τὸν ις' καὶ ἀρωμιζέσθην κατ' ἐπιρηνεῖαν τοῖς ὁδεσπόταις αὐτοῦ, διετήρησεν ὅμως ἀλώβητα πάντα τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ γνωρίσματα. Ἄν γνωρίζῃ ὡς οὐδεὶς ἄλλος νὰ μετασχηματίζεται κατὰ τὰς περιστάσεις, τὸ ξένον τοῦτο ἔνδυμα εἶναι πάντοτε ἑτοιμός ν' ἀποθέσῃ μεθ' ὅσης ἐνεδύθῃ αὐτὸ εὐκολίας».

Ἄς εἰπώμεν ἐν πρώτοις ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ φυλετικοῦ τύπου. Ἀναντιρρήτον εἶναι ὅτι αἱ πρῶται ἐμφανιζόμεναι εἰς τὸν ἀποβαίνοντα ξένον μορφαὶ προξενούσιν αὐτῷ ἀπογοήτευσιν τινὰ· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐντύπωσιν ταύτην οὐδόλως πταίει ἡ ἑλληνικὴ φυλή. Ὁ ξένος ἀνέμενε μετὰ τοσαύτης πεποιθήσεως νὰ εὕρῃ ἐν Ἑλλάδι τὰ πρότυπα τοῦ Δισκοβόλου καὶ τῆς Μιλησίας Ἀφροδίτης, ὥστε νομίζει ἑαυτὸν ἐμπαιχθέντα ἀπαντῶν ἀνθρώπινα ὄντα οἷα τὰ ἀπανταχοῦ. Πλὴν τούτου πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ εὐρωπαῖκός ἐπενδύτης καὶ αἱ περισκελίδες οὐδαμῶς φαίνονται ἀσχημότερα ἢ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Φειδίου, ὁ δὲ ἱματισμός τῶν παληκαρίων εἶναι οὐχ ἥττον τοῦ ἡμετέρου φορετικῆς καὶ ὅλως ἀσχετος πρὸς ὅσα θαυμάζομεν ἐν τοῖς μουσείοις. Καὶ τούτων ὅμως οὕτως ἐχόντων, ἀδύνατον πάλιν εἶναι ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι ἡ μετὰ βαρβαρίων ἐπιμιξία ἐνόθευσε τὴν ἀγνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, καταστήσασα τὸ ὅλον παράστημα ἥττον εὐγενὲς καὶ πρὸ πάντων τὰ ἄκρα ἥττον λεπτά. Αἱ παραλλαγαὶ αὗται εἰσὶν αἱ εὐθὺς προσβάλλουσαι τὴν ὁράσιν· ἀλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας ἀκριβεστερας παρατηρήσεως καὶ τινος ἐκδρομῆς εἰς τὰ ἔνδον τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ γυμνασθῇ ὁ ὀφθαλμός καὶ ἀνακτήσῃ τὸ πνεῦμα τὴν ἰσορροπίαν τῆς κρίσεως αὐτοῦ, ἂν τις ὑποθέσῃ γυναικῶς τοὺς κομποπρεπεῖς τῶν Ἀθηνῶν, τοὺς τραχεῖς Ὑδραῖους καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς Σπαρτιάτας, θέλει ἀνέυρει παρ' αὐτοῖς ἀνεῦ πολλοῦ κόπου τοὺς ἀνδρας τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ Περθεύωνος. Ἡ ἐπιμιξία ἐπηρέασεν ἀναντιρρήτως τὴν ἀρμονίαν τοῦ σώματος ὡς καὶ τὸ βάπτισμα τὴν ὑγιάν τῆς διανοίας. Τὰ πρῶτα ὅμως συστατικά διαμένουσιν ἀναλλοίωτα, καὶ εὐκολον εἶναι νὰ διακρίνῃ τις καὶ σήμερον τὸ ἀρχαῖον ὡσεὶδὲς τοῦ προσώπου σχῆμα, τὸ ὑψηλὸν μέτωπον, τοὺς ζωηροὺς ὀφθαλμούς, τῆς ἀνεῦ σχεδὸν καμῆς

1. Ὁ συγγραφεὺς ὡς δημοκρατικὸς, εἶναι κατ' ἀνάγκην οὐ μόνον ὀρθολογιστής, ἀλλὰ καὶ ἀσπονδός ἐχθρὸς τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος, ὅπερ θεωροῦσιν οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ ὡς ἠθικὴν τινὰ ἐπιδημίαν, διαστρέφουσιν ἀπὸ δεκαεννέα αἰώνων τὴν κρίσιν καὶ τὴν καρδίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Σ. Μ.

ρίνα, τὸ βαδινὸν ἀνάστημα, τὸ νευρῶδες σῶμα, τοὺς ἐλευθέρους ὤμους¹, τὰς ἐντόνους κνήμας τὸν μικρὸν καὶ καμαρωτὸν πόδα. Ὁ Ἀθηναῖος διετήρησεν ἀμείωτον τὴν εὐκαμψίαν τῶν ἱππέων τοῦ Φειδίου.

Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἄνδρες, αἱ δὲ γυναῖκες ἐκ μαλακωτέρας πεπλασμέναι ζύμης ἐπηρεάσθησαν πολὺ περισσότερον ἐκ τῆς ἐπαρῆς τῶν ξένων. Οἱ πάντοτε σύζυγοι οὓς ἐπέβαλον αὐταῖς αἱ περιπέτειαι τῆς πατρίδος ἡμαύρων τὸ ὑπερήφανον κάλλος τῆς Δωρίδος κόρης καὶ τὴν μεγαλοπρεπὴ ἀβρότητα τῶν δεσποινίδων τῆς Ἀττικῆς, μάτην δὲ ἤθελε τις ἀναζητήσει τὴν ἀρχαίαν τῶν μελῶν συμμετρίαν ἢ τὴν θαυμαζομένην παρὰ ταῖς προγόνους αὐτῶν ἀκαμπτὸν τοῦ μετώπου καὶ τῆς ῥινὸς εὐθείαν. Πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀρχαίου τύπου ἀπαιτεῖται ν' ἀναβῇ εἰς τὰ ὄρη ἢ νὰ πλεύσῃ πρὸς νήσους καὶ ἀκτὰς μὴ μιανθείσας ὑπὸ τῆς κατακτῆσεως, τὴν Τήνον, τὴν Ὑδρα² καὶ πρὸ πάντων τὰ Μέγαρα. Ὁ μὴ μεταβάς ἐκεῖ δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι εἶδεν ὥραιας Ἑλληνίδας. Τὴν προτεραιάν τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἀφοῦ ἐθαύμασα τὴν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου καταυγάζουσιν τὸν κόλπον τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἐξεπήδησα μέχρι Κανῆς Σάλας, ἀπέβην περὶ τὸ μεσημέριον εἰς τὰ Μέγαρα, ὅπως ἐκτελέσω τὴν παραγγελίαν τῆς δεσποινίδος Α**³, ἐπιθυμούσης χρυσόκέντητον μαγικήν ἐνδυμασίαν, ὅα ἡ τῶν εὐπόρων χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς. Ζητήσας τοιαύτην παρὰ τῆς πρώτης γυναικὸς ἦν συνήνησα μεταβαίνουσιν εἰς τὴν βρύσιν, ἐνῶ δ' ἡνίοχος μου μετέβαινεν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν ἀποτεινὼν τὴν αὐτὴν αἴτησιν, εἶδον μετ' οὐ πολὺ προσερχόμενον πληθὺς Μεγαρίδων, αἵτινες μὲ περιεκύκλωσαν προσφέρονται κεντητὰ ὑφάσματα. Πᾶσαι δὲ ἦσαν οὕτω ἀρχαίως ὥραιαι, ὥστε ἐνόμισα ὅτι περιεκυκλούμην ὑπὸ τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων καταβάσης ἐκ τοῦ διαζώματος τοῦ ναοῦ. Ὁ ἑλληνικὸς τύπος διεσπάθη μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐχάθη.

Τὰ ἀνωτέρω μοὶ φαίνονται ἔχοντα σπουδαϊότητα. Ἀφοῦ ἡ γῆ ἔμεινεν ἡ αὐτὴ, ἡ δὲ Κύπρις ἐξακολουθεῖ ἀντλοῦσα ὕδωρ ἐκ τῶν κυμάτων τοῦ Ἰλισσοῦ³, ὅπως καταστήσῃ δροσερὸν

1. Ὁ μείζονα ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ κεκτημένος εἰδικότητα συμπατριώτης τοῦ κ. Reinach ῥάπτῃς Berryer, ὁ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐνταῦθα διατρίβων καὶ υπερτριχιλῖους ἐνδύσας Ἑλληνας, εὐρίσκει μόνον ἐλάττωμα αὐτῶν τοὺς ὀπωσοῦν ὑψηλοὺς ὤμους. Σ. Μ.

2. Πρώτην φοράν ἀξιοῦνται νομίζω, οἱ Ὑδραῖοι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀμιγεῖς ξένου αἵματος. Σ. Μ.

3. Ἄν τὰ κύματα τοῦ Ἰλισσοῦ εἶχον τόσην τῶν ὄντι ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς κράσεως τῶν Ἑλλήνων, πολὺ φοβούμεθα μὴ ἀποβῶσιν αἱ ἐλπίδες τοῦ συγγραφέως ἐπίσης στεῖραι ὅσον τὸ βεῦμα τοῦ ποτὲ ποταμοῦ. Σ. Μ.

καὶ εὖπνουν τὸν ἄερα, δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αἱ ξενικαὶ εἰσβολαὶ δὲν ἤρκεσαν νὰ μεταβάλωσι τὴν κράσιν τῆς φυλῆς⁴. Οἱ χθὲς μόλις ἀποτινάξαντες τὸν ζυγὸν Ἑλληνες ἔχουσιν ἀκόμη τὴν ῥάχιν κυρτὴν καὶ πρόσφατα τὰ εἴγματα τῆς ἀλύσου μετὰ ἓνα ὅμως αἰῶνα ἐλευθερίας καὶ ἀφοῦ ἀμφοτερομερῶς γνήσιοι Ἕλληνοὶ γάμοι ἐκδιώξωσι τὸ βερβαρικὸν αἷμα μέχρι τῆς τελευταίας ῥανίδος, ἡ πρὸς τοὺς προγόνους ὁμοιότης ἔσται πολὺ ἐπαισθητοτέρα καὶ ὁ ἑλληνικὸς τύπος θέλει οὕτως εἰπεῖν ἀναστηθῇ. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ἀρμόζουσα τῶν κλίματι δίκαια διέμεινεν ὅα καὶ παρ' ἀρχαίους, πλην μόνου τοῦ καπρὸ καὶ τοῦ καπνοῦ, οἷτινες, οὔτε τοῦ σώματος οὔτε τῆς διανοίας ἐλαττοῦντες τὴν δξύτητα, δὲν δύνανται νὰ παρακωλύσωσι τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν ἀρχαῖον τύπον.

Ἡ κυριώτερα κατὰ τῶν σήμερον Ἑλλήνων μομφὴ εἶναι ἡ ἑλλειψὶς τιμιότητος καὶ ἡ ψευδολογία. Τὴν κατηγορίαν νομίζω, γενικῶς εἰπεῖν, ἀνεπίδεκτον ἀναιρέσεως· πολὺ ὅμως ἡπατήθησαν οἱ τὴν κακίαν ταύτην νομίσαντες διακριτικὸν σημεῖον μεταξὺ τῶν σήμερον καὶ τῶν πάλαι ἀνθρώπων καὶ θεωροῦντες αὐτὴν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς μακραίωνος δουλείας. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οὐχ ἥττον τῶν σημερινῶν ἐξετίμων οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὰ διανοητικὰ χαρίσματα ἀσυγκρίτως περισσότερον τῶν ἠθικῶν, θεωροῦντες τὰ μὲν ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τελειότητος, τὰ δὲ ὡς σημεῖον ὑποδεστέρου πνεύματος. Οὕτω καὶ σήμερον τιμᾷ μεγάλως διὰ τὴν ἀγχινοίαν καὶ πανουργίαν αὐτοῦ τὸν Γενουήσιον, τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Ἑβραῖον, ἐνῶ τὸν Τοῦρκον καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι τὸν φιλαλήθη Ἀκαρῶνα καὶ τὸν πλείονα πράττοντα ἢ ὑποσχόμενον Μανιάτην θεωρεῖ ὁ γνήσιος Ἕλληνας ὡς ἄξεστα καὶ ἀλλόκοτα ὄντα². Ὡς οἱ φοίνικες ἐν Γαλλίᾳ καὶ αἱ δρύες ἐν Ἰνδίας τὸ αἶσθημα τῆς

1. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ὁ πολὺς Σατωβριάνδος ὑπεσῆριξε γνώμην ὅλως ἐναντίαν, θεωρήσας ὡς πρώτην αἰτίαν τῆς ἐκπτώσεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς τὸ ὅτι εἰς ταύτης μόνον τὰς φλέβας δὲν ἐνέχυσαν οἱ ἀρκτοὶ βάρβαροι οὐδὲ σταγόνα νεάζοντος αἵματος, ἐξ οὗ ἀνεζωογονήθη ἐν τῇ Δύσει ὁ ἐξηντηλημένος ῥωμαϊκὸς κόσμος. Ἀφίνοντες ἐλεύθερον τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν δύο τούτων γνωμοδοτήσεων, πολὺ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέροι οἱ Γαλάται συγγραφεῖς εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀπέβλεπον ἢ νὰ τὸρνεύσωσι στοργὴν φράσιν. Σ. Μ.

2. Ἡμεῖς ἀπ' ἐναντίας πλειστάκις ἠκούσαμεν ἐν Ἑλλάδι ἀνυμνουμένην τὴν εὐθύτητα, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ ἀφιλοκέρδειαν τοῦ Ρουμελιώτου καὶ αὐτοῦ τοῦ Μανιάτου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Μωραΐτην. Σ. Μ.

δικαιοσύνης ὑπῆρξε πάντοτε ἐπείσακτον ἐν Ἑλλάδι φυτὸν.

3. Ταῦτα γράφων οὐδένα ἄλλον προτίθεμαι σκοπὸν πλην τῆς ἀνευρέσεως καὶ μελέτης τῆς ἀληθείας περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πραγμάτων. Ἀναζητῶν δὲ ποῖον εἶναι τὸ ἀνθρώπινον ἰδανικὸν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν, εὐρίσκω ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τῇ μαρτυρίᾳ τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων μου καὶ τῇ ἰδίᾳ μου πείρᾳ¹, ὅτι ὡς παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ, οὕτω καὶ τῇ σήμερον Ἑλλάδι οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖται παρ' ἀνδρὸς εἰμὴ μόνον νὰ ἡγναυδῶν εἴμορμον, ὑγιὲς, ὀλιγαρκὲς, ἀνδρεῖον, καρτερικὸν καὶ ἄρτιον ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Taine. Τὸ μᾶλλον τιμώμενον παρὰ τῶν Ἑλλήνων χάρισμα εἶναι πνεῦμα δξύ, εὐτράπελον, περίεργον καὶ εὐρετικόν, αἱ δὲ ἠθικαὶ καὶ χριστιανικαὶ ἀρεταὶ τάσσονται ὑπ' αὐτῶν εἰς ὅλως δευτερεύουσιν μοῖραν. Ὅτε ὁ Σωκράτης ὑμνήσεν ὡς πρόδρομος τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἰδανικὴν δικαιοσύνην, οὐδεὶς ἐνόησεν αὐτόν². βραδύτερον δὲ ἐθέλχθησαν μὲν οἱ ἀπόγονοί του ἐκ τοῦ συναξαρίου τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἀντιθέσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεγηρακένους μύθους τῆς πολυθείας, ἀλλ' ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς φυλῆς ταύτης³.

1. Πείρα δικταμέμφ. Σ. Μ.

2. Ἄν εἶχεν ἀναγνώσει ὁ συγγραφεὺς τὸ ὑπ' αὐτοῦ μνημονευόμενον ἐμβριθὲς ἔργον τοῦ Taine, ἤθελε διδαχθῇ ὅτι ἐπίσης ἀδύνατον ἦτο ν' ἀναδειχθῇ Σωκράτης, Πλάτων, Φωκίων καὶ Ἀριστείδης παρὰ λαῶν στερουμένων τοῦ αἰσθηματος τῆς δικαιοσύνης, ὅσον καὶ νὰ γεννηθῇ λευκὸν τέκνον ἐξ Αἰθιοπῶν. Πρώτην φοράν βλέπομεν ἀμφισβητουμένην τὴν ὁλοθέραν ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος ἐπιρροὴν μακρᾶς δουλείας ὑπὸ αἰσχροῦς δεσπότης, καὶ ἀποδιδομένην εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἀνικανότητα νὰ κατανοήσωσι τὴν παρ' αὐτῶν πρώτων ἐπιστημονικῶς διατυπωθεῖσαν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ. Παρὰ τῆς «Γραφῆς» ἐγνωρίζομεν ὅτι τὰ ἀμαρτήματα τῶν πατέρων βαρύνουσι τὰ τέκνα, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς ἐπιδιώκων τὴν πρωτοτυπίαν ζητεῖ νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀρχαίους ὑπευθύνους τῶν ἡμετέρων. Σ. Μ.

3. Ἀληθὲς εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον· καθότι τὸ μὲν θαῦμα εἶναι ἀντιπαθητικὸν εἰς τὸ ἐνστικτον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ δὲ βᾶσις τῆς εὐαγγελικῆς ἠθικῆς, ἡτοι ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη καὶ ὁ οἶκτος πρὸς τοὺς πάσχοντας οἰκειότατα εἰς τοὺς Ἕλληνας. Μόνοι οὗτοι μεταξὺ τῶν ἀρχαίων λαῶν ἡγείραν βωμοὺς τοῦ Ἑλέου καὶ σήμερον ἔχουσιν ἐπὶ τὰ ὑπουργεῖα, οὐδὲν ἄλλο κατ' οὐσίαν ὄντα ἢ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα πρὸς παροχὴν ἄρτου εἰς τοὺς πεινῶντας. Σ. Μ.

ANEX OIKOFENEIAS
[Μυθιστόρημα Ἐκτορος Μαλὸ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Ραγκαδά.]

Συνέχεια τοῦ σ. 178. Ζ' κεφάλαιον. Μανθάνω ν' ἀναγινώσκω.

Βεβαίως ἱκανώπατοι ἡθοποιοὶ ἦσαν οἱ ἀποτελοῦντες τὸν θίασον τοῦ Κ. Βιτάλη, — ἐννοῶ δὲ τὸν πίθηκα καὶ τοὺς κύνας, — ἀλλ' ἡ ἱκανότης τῶν πολλῶν ποικιλίαν δὲν εἶχε.

Μετὰ τέσσαρας ἢ πέντε παραστάσεις εἶχον ἐξαντλήσει ὅλον τὸ δραματολόγιόν των, καὶ τ' αὐτὰ ἦσαν ἡναγκασμένοι νὰ ἐπαναλαμβάνωσιν.

Ἐκ τούτου προέκυπτε δι' ἡμᾶς ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ μὴ μένωμεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν.

Ἐπομένως, τρεῖς ἡμέρας ἀφ' οὗ ἐρθεῖσάμεν εἰς Ὑσσελ, ἐβιαζόμεθα ν' ἀναχωρήσωμεν πάλιν ἐκεῖθεν.

Καὶ ποῦ ἐπηγαίνομεν;

Εἶχον λάβει ἱκανὸν θάρρος μετὰ τοῦ κυρίου μου ὥστε νὰ τολμήσω νὰ τῷ ἀποτεινῶ αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν.

— Γνωρίζεις τὸν τόπον; μοὶ εἶπεν ἀτενίζων με.

— Ὁχι.

— Λοιπὸν τί μ' ἐρωτᾷς ποῦ ὑπάγομεν;

— Διὰ νὰ τὸ ἡξεύρω.

— Νὰ ἡξεύρης τί;

Ἐμείνα ἀπεστομωμένος, χωρὶς λέξιν νὰ εὐρίσκω ν' ἀποκριθῶ, καὶ ἐθεώρουν τὴν ὁδὸν ἥτις λευκὴ ἐξετείνετο ἐμπρὸς ἡμῶν εἰς τὸ βάθος συμφύτου κοιλάδος.

— Ἄν σ' εἶπῶ, ἐξηκολούθησεν, ὅτι ὑπάγομεν εἰς Αὐριλλάκ, διὰ νὰ διευθυνθῶμεν ἐκεῖθεν εἰς Βορδῶ, καὶ ἀπὸ τοῦ Βορδῶ εἰς τὰ Πυρναῖα, τί θὰ μάθης;

— Ἀλλὰ σεῖς γνωρίζετε τὰ μέρη αὐτά;

— Ποτὲ δὲν ἦλθα εἰς τὸν τόπον τοῦτον.

— Καὶ ὅμως ἡξεύρετε ποῦ ὑπάγομεν;

Καὶ πάλιν ἐστήριξεν ἐπ' ἐμοῦ ἀτενὲς βλέμμα, ὡς ἂν τι ἐν ἐμοὶ ἐζήτει.

— Δὲν ἡξεύρεις ν' ἀναγινώσκης, δὲν εἶναι ἀληθές; μοὶ εἶπε.

— Ὁχι.

— Ἠξεύρεις τί ἐστὶ βιβλίον;

— Ναι! εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔχουν βιβλία πολλοὶ, καὶ λέγουν τὰς προσευχὰς των, ὅταν δὲν τὰς λέγουν εἰς τὸ κομβολόγιον. Εἶδον βιβλία, ὡραῖα μάλιστα, καὶ εἶχον εἰκόνας ἐντὸς καὶ ἔξω.

— Καλὰ. Λοιπὸν ἐννοεῖς ὅτι ἡμποροῦν νὰ ἔμβουν προσευχαί εἰς ἐν βιβλίον;

— Ναι.

— Ἠμποροῦν νὰ ἔμβουν καὶ ἄλλα πράγματα εἰς αὐτό. Ὅταν λέγῃς τὴν προσευχὴν σου μετὰ τὸ κομβολόγιον, λέγεις λέξεις. Τὰς λέξεις αὐτὰς ἡ μήτηρ σου σοὶ τὰς ἐβαλεν εἰς τ' αὐτιά σου,

καὶ ἀπὸ τῶν αὐτίων σου ἐπέρασαν καὶ ἐσωρεύθησαν εἰς τὴν νοῦν σου, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐρχονται εἰς τὴν γλῶσσαν σου ὅταν τὰς καλῆς. Ὅσοι λοιπὸν λέγουν τὰς προσευχὰς τῶν με βιβλία δὲν λαμβάνουν τὰς λέξεις τῶν προσευχῶν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν τὰς λαμβάνουν ἀπὸ τὰ βιβλία ὅπου εἶναι κατατεθειμένα, ἤτοι ἀναγινώσκουν.

— Εἶδα ν' ἀναγινώσκουν, εἶπον κομπάζων, ὡς ἄνθρωπος ὅστις δὲν εἶναι ἀνόητος, καὶ ἡξεύρει ἄριστα περὶ τίνος τῷ ὀμιλοῦν.

— Ὅ,τι γίνεται διὰ τὰς προσευχὰς, γίνεται καὶ διὰ κάθε τι. Θὰ σοὶ δείξω ἐν βιβλίον ὅταν ὁ ἀναπαυθῶμεν ἐκεῖ εὐρίσκω τὰ ὀνόματα καὶ τὴν ἱστορίαν ὅλων τῶν τόπων ὅσους διερχόμεθα. Ἀνθρώποι κατοικήσαντες ἢ διατρέξαντες τούτους τοὺς τόπους ἔβαλον εἰς τὸ βιβλίον μου ὅ,τι εἶδαν, ἢ ὅ,τι περὶ αὐτῶν ἤκουσαν. Μοὶ ἀρκεῖ λοιπὸν τώρα ν' ἀνοίξω τὸ βιβλίον μόνον, νὰ τὸ ἀναγνώσω, καὶ γνωρίζω αὐτοὺς τοὺς τόπους, καὶ τοὺς βλέπω καθὼς ἐκεῖνοι τοὺς εἶδον, ὡς ἂν τοὺς ἔβλεπον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ μανθάνω τὴν ἱστορίαν τῶν ὡς ἂν κάνεις μοὶ τὴν διηγείτο.

Ἐγὼ εἶχον ἀνατραφῆ ὡς ἀληθὴς ἄγριος, μὴ ἔχων τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν τῆς ἐξηγουμένης κοινωνίας. Αἱ λέξεις αὗται ἤνοιξαν τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἐνόησα, συγκεχυμένως μὲν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα ὅμως καθαρώτερον.

Καὶ μὲ εἶχον μὲν στείλει εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ μόνον ἓνα μῆνα. Εἰς ὅλον δὲ τὸ διάστημα αὐτὸ τοῦ μηνὸς δὲν μ' ἔβαλαν ἐν βιβλίον εἰς τὰς χεῖρας, ποτὲ κάνεις τίποτε δὲν μοὶ εἶπε περὶ ἀναγνώσεως ἢ γραφῆς, αὐτὲ κάνεν ὅποιονδ' ἤποτε μάθημα δὲν μοὶ ἔδωκε.

Καὶ μὴ νομίσῃ τις, κρίνων ἐκ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν σχολείων μας, ὅτι ὅ,τι λέγω εἶναι ἀδύνατον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν περὶ τῆς ὀμιλῶ ὑπῆρχον πολυπληθεῖς δῆμοι ἐν Γαλλίᾳ στερούμενοι σχολείων, καὶ εἰς πολλὰ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σχολείων οἱ διδάσκαλοι, δι' οἰονδήποτε λόγον, ἢ διότι δὲν ἡξεύρου τίποτε, ἢ διότι εἶχον ἄλλας ἀσχολίας, οὐδὲν ἐδίδασκον εἰς τοὺς μαθητάς τῶν.

Τοιοῦτος ἦτον ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου μας. ἡξεύρε τίποτε; Πιθανόν· δὲν θέλω νὰ τῷ προσάψω ἀμάθειαν. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐν ὅσῳ παρέμεινα παρ' αὐτῷ, ποτὲ δὲν μὰς ἔδωκε τὸ ἐλάχιστον μάθημα οὔτε εἰς τοὺς συμμαθητάς μου οὔτε εἰς ἐμέ. Εἶχεν ἄλλας ἐργασίας. Ἐξ ἐπαγγέλματος ἦτον κρουπελοποιός, καὶ εἰργάζετο εἰς τὰ κρούπελά του, ξέων καὶ πελεκῶν ἀπὸ τῆς αὐγῆς μέχρι τῆς ἐσπέρας τὸ ξύλον τῆς φηγοῦ ἢ τῆς καρυδίας. Ποτὲ δὲν μὰς ἀπέτεινε τὸν λόγον, ἐκτὸς ὅταν μὰς ὠμίλει περὶ τῶν γονέων μας, ἢ περὶ τῆς ψυχῆς ἢ περὶ τῆς βροχῆς· περὶ ἀναγνώσεως ὅμως, περὶ ἀριθμητικῆς,

λέξιν. Τὴν φροντίδα αὐτὴν τὴν ἄφηνεν εἰς τὴν θυγατέρα του, ἥτις εἶχε νὰ ἐργηται εἰς τὴν τάξιν καὶ νὰ μὰς διδάσκη. Αὐτὴ ὅμως ἦτον τὸ ἐπαγγέλημα ῥάπτρια, καὶ ἐκαμνεν ὅ,τι καὶ ὁ πατήρ της· ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἐπελέκα τὰς ξυλίνους ἐμβάδας, αὐτὴ εἰργάζετο διὰ τῆς βελόνης.

Ἀνάγκην εἶχον νὰ ζήσουν, καὶ ἐπειδὴ ἡμεθεὶς δώδεκα μαθηταί, πληρόντες ἐκείνης ἀνὰ πενήτην καταλεπτά κατὰ μῆνα, ἐξ φράγκα δὲν ἤρουν νὰ θρέψουν δύο ἀνθρώπους ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας. Διὰ τοῦτο τὰ κρούπελα καὶ ἡ ῥαπτική συνεπλήρουν τῆς διδασκαλίας τὸ ἐλλειμμα.

Δὲν εἶχον λοιπὸν μάθει τίποτε εἰς τὸ σχολεῖον, οὔτε καὶ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα.

— Εἶναι δύσκολος ἡ ἀνάγνωσις; ἡρώτησα τὸν Βιτάλην, ἀφ' οὗ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐπεριπάτησα σιωπηλὸς καὶ σκεπτόμενος.

— Δύσκολος διὰ τοὺς χονδροκεφάλους, καὶ δυσκολώτερα διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας ὁρεξίν νὰ μάθωσιν. Εἶσαι χονδροκέφαλος;

— Δὲν ἡξεύρω. Νομίζω ὅμως ὅτι ἂν θελήσετε νὰ μὲ διδάξητε τὴν ἀνάγνωσιν, δὲν θὰ μοὶ λείψῃ ἡ ὁρεξίς νὰ μάθω.

— Αἱ! θὰ ἰδῶμεν. Ἐχομεν καιρόν.

Ἐχομεν καιρόν; Καὶ διατί ἀμέσως νὰ μὴ ἀρχίσωμεν; Δὲν ἡξεύρου πόσον δύσκολον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀνάγνωσις, καὶ ἐνόμιζον ὅτι εὐθὺς τότε θέν' ἀνοιγόν τὸ βιβλίον καὶ θὰ ἔβλεπον τί λέγει.

Τὴν ἐπαύριον, ἐπὶ τῆς ὁδοπορίας μας εἶδον τὸν κύριόν μου νὰ κύψῃ καὶ νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν δρόμον μικρὸν κομμάτιον σανίδος κατεσκευασμένον.

— Ἰδοὺ τὸ βιβλίον σου, μοὶ εἶπεν. Εἰς αὐτὸ θὰ μάθῃς ν' ἀναγινώσκῃς.

Τὴν σανίδα αὐτὴν ἔλεγε βιβλίον! Τὸν ἐκύτταξα διὰ νὰ ἰδῶ ἂν δὲν μὲ περιπαίξῃ. Εἶδον ὅμως ὅτι ὠμίλει σπουδαίως, καὶ παρετήρησα μετὰ προσοχῆς τὴν εὐρημά του.

Ἦτον σανίς, ἀπλῶς σανίς φηγοῦ, ἔχουσα μῆκος ὡς τὸν βραχίονα, πλάτος ὡς δύο χεῖρας, καὶ καλῶς ῥοκανισμένη. Δὲν εἶχεν ὅμως κάμμιαν ἐπιγραφὴν, κάμμιαν ζωγραφίαν.

Πῶς ν' ἀναγνώσω εἰς αὐτὴν τὴν σανίδα, καὶ τί ν' ἀναγνώσω;

— Ὁ νοῦς σου ἐργάζεται, μοὶ εἶπε γελῶν ὁ Βιτάλης.

— Θέλετε νὰ μὲ περιπαίξῃτε;

— Ποτὲ, φίλτατε. Τὰ περιπαίγματα καλὰ εἶναι ἴσως διὰ νὰ διορθώσῃς χαρακτῆρας διαστραμμένους· ὅταν ὅμως ἀπευθύνωνται εἰς τὴν ἀγνοίαν, ἀποδεικνύουσι μόνον εὐθείαν τοῦ μεταχειριζομένου αὐτῶ. Περιμένετε νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ δένδρα ἐκεῖ. Ὅταν θὰ καθίσωμεν ν' ἀναπαυθῶμεν, τότε θὰ ἰδῇς πῶς τὸ ξύλον αὐτὸ θὰ μοὶ χρησιμεύσῃ διὰ νὰ σοὶ μάθω ν' ἀναγινώσκῃς.

Μετ' ὀλίγον φθάσαντες εἰς τὰ δένδρα ἐκεῖνα,

κατεθέσαμεν τοὺς σάκκους μας, καὶ ἐκαθήσαμεν εἰς τὴν χλόην ἥτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ πρασινίσῃ, καὶ εἰς τὴν λευκάνθημα ἐφαίνοντο ἡδὴ ἐνιαχοῦ φυόμενα. Ὁ Καρδούλης, ἀπαλλαγείς τῆς ἀλύσεώς του, ἐτινάχθη εἰς ἐν ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐκίνησε ἀλληλοδιαδόχως τοὺς κλάδους αὐτοῦ, ὡς θέλων νὰ ῥίψῃ καρύδια ὠριμα, ἐν ᾧ οἱ κύνες, ἡσυχώτεροι, καὶ πρὸ πάντων μάλλον ἀπνηυθήμενοι, κατεκλίνοντο συσπειρώμενοι περὶ τῆς ἡμῶν.

Τότε ὁ Βιτάλης λαβὼν τὸ μαχαίριόν του, ἐπροσπάθησε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου λεπίδα ὅσον λεπτὴν ἐδύνατο, καὶ ἀφ' οὗ τὸ κατῶρθωσεν, ὠμάλυνεν αὐτὴν τὴν λεπίδα ἀπὸ τὰ δύο μέρη καὶ ἔπειτα τὴν ἐκοψεν εἰς μικρὰ τετράγωνα, ὥστε τῷ ἔδωκε δωδεκάδα τετραγωνιδίων λεῖων καὶ ἴσων πρὸς ἀλλήλα.

Εἶχον εἰς αὐτὰ προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι ὅσον καὶ ἂν ἐβασάνιζον τὸν νοῦν μου δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐννοήσω πῶς δι' αὐτῶν τῶν ξυλαρίων θὰ κατῶρθον νὰ κάμῃ βιβλίον· διότι, ὅσον ἀμαθὴς καὶ ἂν ἦμην, ἡξεύρου ὅμως ὅτι τὸ βιβλίον ἔχει φύλλα χαρτίου, καὶ εἰς αὐτὰ ὅτι εὐρίσκονται κεχαραγμένα σημεῖα μαῦρα. Ποῦ ἦσαν τοῦ χαρτίου τὰ φύλλα; Ποῦ ἦσαν τὰ μαῦρα σημεῖα;

— Εἰς ἕκαστον τῶν ξυλίνων τούτων τεμαχίων, μοὶ εἶπε, θὰ χαραῖξω αὐριον διὰ τῆς ἀκμῆς τοῦ μαχαίριου μου ἀνὰ ἐν γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ μάθῃς τῶν γραμμάτων τὸ σχῆμα· ὅταν δὲ τὰ μάθῃς καλῶς τὰ σχήματα ταῦτα ὥστε νὰ μὴ ἀπατάσῃ καὶ νὰ τ' ἀναγνωρίζῃς ἀμέσως ἐκ πρώτου βλέμματος, τότε θὰ τὰ βάζῃς πλησίον τῶν μὲν τὰ δὲ, καὶ θὰ σχηματίζῃς λέξεις· ὅταν δὲ θὰ ἡμπορῇς νὰ σχηματίζῃς οὕτως ὅσας λέξεις σοὶ λέγω, θὰ εἶσαι εἰς κατάστασιν ν' ἀναγινώσκῃς.

Μετ' ὀλίγον εἶχον τὰ θυλάκιά μου ὅλα πλήρη ξυλίνων τετραγωνιδίων, καὶ δὲν ἤρρησα νὰ μάθω τοῦ ἀλφαβήτου τὰ γράμματα· ἀλλὰ νὰ μάθω ν' ἀναγινώσκω, ἦτον ἄλλο πρᾶγμα· τόσον ταχέως δὲν ἐπῆγαινε, καὶ ἤλθε μάλιστα στιγμή καθ' ἣν ἐλυπήθην ὅτι ἡθέλησα νὰ μάθω ν' ἀναγινώσκω.

Ὁφείλω ὅμως, ὅπως εἶμαι δίκαιος πρὸς ἐμαυτὸν, νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ λύπη μου αὐτὴ προήρχετο ὅχι ἐξ ὀκνηρίας, ἀλλ' ἐκ φιλαυτίας.

Ὅταν μοὶ ἐδίδασκε τοῦ ἀλφαβήτου τὰ γράμματα, ὁ Βιτάλης ἡθέλησε νὰ δοκιμάσῃ νὰ τὰ διδάξῃ καὶ εἰς τὸν Κάπην. Ἀφ' οὗ τὸ κυνάριον εἶχε κατορθώσει νὰ γνωρίζῃ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὥρων, διατί νὰ μὴ κατορθώσῃ νὰ μάθῃ καὶ τοὺς τῶν γραμμάτων;

Τὰ μαθήματα κοινῶς τὰ ἐλαμβάνομεν. Εἶχον γίνεῖ ὁ συμμαθητὴς τοῦ Κάπην, ἢ τὸ κυνάριον εἶχε γίνεῖ ὁ ἐδικός μου, ὅπως θέλετε.

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπρόκειτο ὁ Κάπης νὰ ἐκφωνῇ γράμματα, ἀφ' οὗ γλῶσσαν δὲν εἶχε, ἀλλ'

ὅταν τὰ ξυλάρια ἐτίθεντο εἰς τὸ ἔδαφος κατ' ἀράδα, ὥφειλε διὰ τοῦ ποδὸς του νὰ σύρῃ ὅποιον ἤθελεν ὀνομάσει ὁ κύριός μας.

Κατ' ἀρχὰς αἱ πρόοδοί μου ἦσαν ταχύτεροι τῶν ἐδικῶν του· ἀλλ' ἂν εἶχον τὸ πνεῦμα ὀξύτερον, εἶχεν ἐκεῖνος βεβαιότεραν τὴν μνήμην. Ὅ,τι καλῶς ἐμάνθανε, τὸ ἡξεύρε διὰ πάντοτε, οὐδὲ τὸ ἐλησμόνει ποτέ. Καὶ ἐπειδὴ ἀλλαχοῦ δὲν περιέσπα τὸ πνεῦμά του, δὲν ἐδίσταζε καὶ δὲν ἡπατάτο ποτέ.

Τότε, ὅταν ἐγὼ ἔσφαλλον, ὁ διδάσκαλος ἔλεγε πάντοτε·

— Ὁ Κάπης θὰ μάθῃ ν' ἀναγινώσκῃ προτῆτερ' ἀπὸ τὸν Ῥεμὴν.

Καὶ τὸ κυνάριον, ἐννοοῦν βεβαίως τί ἐλέγετο, ἐκίνησε τὴν οὐρὰν του θριαμβευτικῶς.

— Εὐχέστερος τοῦ ζώου, ἔλεγεν ἄλλοτε ὁ Βιτάλης, εἶναι καλὸν εἰς τὴν κωμῳδίαν· εἰς τὸν πραγματικὸν βίον ὅμως εἶναι ἐντροπή.

Τοῦτο δὲ τόσον μ' ἐλύπει, ὥστε ἐπεμελήθην ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐν ᾧ τὸ δυστυχὲς κυνάριον ἔμενεν εἰς ὅ,τι καὶ μόνον εἶχε κατορθώσει, δηλαδή νὰ δύναται ν' ἀναγινώσκῃ τ' ὀνομά του, σύρον διὰ τοῦ ποδὸς τ' ἀποτελοῦντα αὐτὸ τέσσαρα γράμματα ἐκ τοῦ ἀλφαβήτου, ἐγὼ μέχρι τέλους ἐπέτυχον ν' ἀναγινώσκω εἰς τὸ βιβλίον.

— Τώρα, ἀφ' οὗ ἡξεύρεις ν' ἀναγινώσκῃς τὰς λέξεις, μοὶ εἶπεν ὁ Βιτάλης, θέλεις νὰ μάθῃς ν' ἀναγινώσκῃς καὶ μουσικὴν;

— Ἀφ' οὗ μάθω ν' ἀναγινώσκω τὴν μουσικὴν, θὰ ἡμπορῶ νὰ τραγουδῶ καθὼς τραγουδεῖτε;

— Θέλεις λοιπὸν νὰ τραγουδῇς καθὼς τραγουδῶ;

— Ὡ! ἡξεύρω ὅτι αὐτὸ θὰ μ' εἶναι ἀδύνατον· θέλω ὅμως νὰ μάθω νὰ τραγουδῶ.

— Εὐχαριστεῖσαι νὰ μ' ἀκούῃς νὰ τραγουδῶ;

— Δὲν ὑπάρχει μεγαλειτέρα εὐχαρίστησις. Κελαῖδεῖ καὶ τὸ ἀηδόνι, ὅχι ὅμως κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἐπειτα δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ὅταν τραγουδῇτε γίνουμι ἄλλος ἐξ ἄλλου, μὲ κάμνετε ὅ,τι θέλετε, μ' ἔρχεται ὁρεξίς νὰ κλαύσω, ἢ ὁρεξίς νὰ γελᾶω, καὶ ἔπειτα . . . ἴσως θὰ σὰς φανῇ ἀνόητον ὅ,τι θὰ σὰς εἰπῶ· ὅταν τραγουδῇτε μελωδίαν γλυκεῖαν ἢ ὀλιβεράν, αὐτὴ μὲ φέρει πλησίον τῆς μάνας Βαρβερίνας, ἐκείνην ἐνθυμοῦμαι, ἐκείνην βλέπω ἐντὸς τοῦ οἴκου μας. Καὶ ὅμως τί λέγουν αἱ λέξεις τοῦ ἁσματός σας δὲν τὸ ἐννοῶ, διότι τραγουδεῖτε ἰταλικά.

Ἐν ᾧ τῷ ἔλεγον ταῦτα εἶχον εἰς αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμούς μου προσηλωμένους, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι εἶδον τοὺς ὀφθαλμούς του ὑγρούς. Τότε ἔπαυσα, καὶ τὴν ἡρώτησα ἂν τῷ προξενῶ λύπην λέγων αὐτά.

— Ὅχι, παιδίον μου, μοὶ εἶπε μετὰ συγκεκινμένης φωνῆς, δὲν μοὶ προξενεῖς λύπην· ἐξ

ἐναντίας μ' ἐνθυμίζεις τὴν νεότητά μου, τὸν καλὸν μου καιρὸν. Μὴ σὲ μέλη. Θὰ σὲ μάθω νὰ τραγουδῇς, καὶ ἐπειδὴ ἔχεις καρδίαν, θὰ κάμῃς καὶ σὺ ἄλλους νὰ κλαίωσι, καὶ θὰ χειροκροτήσῃς. Θὰ τὸ ἴδῃς. . . .

Καὶ διέκοψε τὸν λόγον· μοὶ ἐφάνη δὲ ὅτι δὲν ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τίνας λόγους ὅμως εἶχεν οὔτινες τὸν ἐμπόδιζον, δὲν ἐδυνάμην νὰ τὰ ἐννοήσω, καὶ μόνον μετὰ ταῦτα τοὺς ἔμαθον, πολὺ μετὰ ταῦτα, καὶ εἰς περιστάσεις λυπηρὰς, φοβερὰς δι' ἐμέ. Θὰ τὰς διηγηθῶ ὅταν ἔλθῃ ἡ σειρά των εἰς αὐτὰ τ' ἀπομνημονεύματα.

Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον δ' ὁ κύριός μου ἔπραξεν ὡς πρὸς τὴν μουσικὴν ὅ,τι εἶχε πράξει ὡς πρὸς τὰ γράμματα, ἤρχισε δηλαδὴ νὰ κόπτῃ μικρὰ ξυλάρια, καὶ ἐπ' αὐτῶν διὰ τῆς ἀκρας τοῦ μαχαίριου τοῦ ἐχάραξε τὰ σημεῖα.

Ἄλλ' ἡ ἐργασία του ὑπῆρξε μακροτέρα ἐνταῦθα, διότι οἱ διάφοροι μουσικοὶ χαρακτηρὲς ἀπαιτοῦσι συνδυασμοὺς περισσοτέρους παρὰ τοῦ ἀλφαβήτου τὰ γράμματα.

Διὰ νὰ μὴ υπερβαρύνῃ δὲ τὰ θυλάκιά μου, μετεχειρίσθη καὶ τὰς δύο ἐπιφανείας τῶν τετραγωνιδίων, καὶ χαράξας εἰς ἑκατέραν ἀνὰ πέντε γραμμὰς διὰ τὰ διαστήματα τῆς διαπασῶν, ἐσημείωσεν εἰς τὴν μίαν τὴν κλειδα τοῦ σόλ, εἰς τὴν ἄλλην τὴν κλειδα τοῦ γρά.

Καὶ ἔπειτα, ἀφ' οὗ ὅλα τὰ παρσκευάσεν, ἤρχισαν τὰ μαθήματα, καὶ ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἦσαν εὐκολώτερα τῶν μαθημάτων τῆς ἀναγνώσεως.

Πολλάκις ὁ Βιτάλης, ἐνῶ τόσῃν ὑπομονῇν ἐδείκνυε πρὸς τοὺς κύνας του, ἡγανάνκει κατ' ἐμοῦ.

— Ὅταν ἔχη τις νὰ κάμῃ μὲ ζῶν, ἀνέκραζεν, ὑποφέρεται· ἡξέυρει ὅτι εἶναι ζῶν. Σὺ ὅμως θὰ μὲ κάμῃς ν' ἀποθάνω.

Καὶ τότε ὕψονε τὰς χεῖρας θεατρικῶς πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἔπειτα τὰς κατεβίβαζεν εἰς τοὺς μηρούς του, ὅπου ἐκτύπων καὶ ἐπλατάγουν.

Ὁ δὲ Καρδούλης, ἀρεσκόμενος νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅ,τι εὕρισκεν ἀστεῖον, ἔμαθε νὰ μιμῆται τὸ σχῆμα τοῦτο, καὶ ἐπειδὴ παρευρίσκετο πάντοτε σχεδὸν εἰς τὰ μαθήματα, μετὰ πολλῆς δυσχερείας τὸν ἔβλεπον, ὁσάκις ἐδίσταζον, νὰ ὑפוῖ τοὺς βραχίονας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἔπειτα νὰ καταβιβάσῃ τὰς χεῖρας εἰς τοὺς μηρούς του καὶ νὰ τοὺς κτυπᾷ ὥστε νὰ πλαταγῶσι.

— Καὶ αὐτὸς ὁ Καρδούλης σὲ περιπαίζει, ἔλεγεν ὁ Βιτάλης.

Ἄν ἐτόλμων, θ' ἀπεκρινόμην ὅτι περιέπαιζεν ὅχι μόνον τὸν μαθητὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν διδάσκαλον· ἀλλὰ τὸ σέβας καὶ ἀόριστός τις φόβος μ' ἐμπόδιζον εὐτυχῶς πάντοτε νὰ δώσω τοιαύτην ἀπάντησιν. Περιωριζόμην δὲ μόνον λέγων τοῦτο

εἰς ἑμαυτὸν, ὁσάκις ὁ Καρδούλης ἐκτύπα τὰς χεῖρας του ἀσχήμως διαστρέφων τὸ πρόσωπον, καὶ τοῦτο ἐμετρίαζεν ὅπως οὖν τὴν λύπην τοῦ ἐξευτελισμοῦ μου.

Τέλος πάντων ὅμως ὑπερενίκησα ὅπως δὴποτε τὰς πρῶτας δυσκολίας, καὶ ἐφθασεν ἡ ἡμέρα καθ' ἣν εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν ν' ἀναγνώσω μελωδίαν γραφεῖσάν εἰς χαρτίον ὑπὸ τοῦ Βιτάλη.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἐκτύπησάν αἱ χεῖρές του εἰς τὰ σκέλη του, ἀλλὰ μοὶ ἔδωκε δύο φιλικὰ κτυπήματα εἰς τὰς παρειάς, καὶ εἶπεν ὅτι ἂν οὕτως ἐξακολουθήσω, θὰ γίνω μέχρι τέλους βεβαίως μέγας τραγωδιστής.

Ἐννοεῖται ὅτι αἱ σπουδαὶ αὗται δὲν ἔγιναν εἰς μίαν ἡμέραν, καὶ πολλὰς ἐβδομάδας, πολλοὺς μῆνας ἦσαν τὰ θυλάκιά μου πλήρη τῶν ξυλαρίων.

Δὲν ἦτον δὲ καὶ ἡ ἐργασία μου τακτικὴ ὡς ἡ τῶν παιδίων ὅσα φοιτῶσιν εἰς τῶν σχολείων τὰς τάξεις, καὶ μόνον εἰς στιγμὰς ἀνέσεως ἐδύνατο νὰ μὲ διδῇ μαθήματα ὁ διδάσκαλός μου.

Καθ' ἑκάστην εἶχμεν τὴν ἐδοιοποιαν μας, μακροτέραν ἢ βραχυτέραν, καθ' ὅσον τὰ χωρία μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπείχον ἀπ' ἀλλήλων· εἴχομεν νὰ παριστάνωμεν πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχε τις εἰσπράξεων πιθανότης· εἴχομεν νὰ προγυμνάζωμεν τοὺς κύνας καὶ τὸν Καρδούλην· εἴχομεν νὰ παρσκευάζωμεν τὸ ἐδικόν μας πρόγευμα καὶ τὸ γεῦμα· καὶ μόνον ἀφ' οὗ ὅλα αὐτὰ ἐτελείονον ἐδύνατο νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀναγνώσεως καὶ περὶ μουσικῆς, συνήθως ὅτε ἀνεπαυόμεθα εἰς τὴν ῥίζαν δένδρου τινός, ἢ εἰς σωρὸν χαλίκων· καὶ τότε ἡ χλόη ἢ ἡ ὁδὸς μᾶς ἐχρησίμευεν ὡς τράπεζα, ὅπου παρέταττον τὰ τετραγωνιδιά μου.

Ἡ ἀνατροφή αὕτη πολὺ διέφερε τῆς διδασκαλίας πολλῶν παιδίων, μὴ ἔχόντων ἄλλο νὰ πράξωσιν, εἰμὴ νὰ ἐργάζωνται, καὶ παραπονουμένων ὅμως ὅτι δὲν ἔχουσι καιρὸν δι' ὅσα οἱ διδάσκαλοι ταῖς διδούσι νὰ προμελετήσωσι.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὑπάρχει τι σπουδαιότερον τοῦ καιροῦ ὃν ἀφιερῶμεν εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἐπιμέλεια ἣν καταβάλλομεν. Εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν δὲν ἐντυπώνει τὸ μάθημα ἢ ὥρα ἣν εἰς αὐτὸ ἀφιερῶμεν, ἀλλ' ἡ θέλησις τοῦ νὰ μάθωμεν.

Εὐτυχῶς ἡμῖν ἱκανὸς νὰ ἐπιτείνω τὴν θέλησιν τῆς σπουδῆς, χωρὶς νὰ περισπῶμαι ἀπὸ τὰ πέριξ ἡμῶν ἀντικείμενα. Τί θὰ εἶχον μάθει ἂν διὰ νὰ μάθω θὰ ἔπρεπε νὰ ἐργάζωμαι κλειστὸς ἐντὸς δωματίου, βύων τ' αὐτίμα μου διὰ τῶν δύο χειρῶν, κολλῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ βιβλίον, ὡς τινὲς μαθηταί; Τίποτε· διότι δὲν εἴχομεν δωμάτιον ὅπου νὰ κλεισθῶμεν, καὶ ὅταν διετρέχομεν τὰς λεωφόρους, ὤφειλον νὰ ἔχω τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν μου προσηλωμένους, διὰ νὰ μὴ πίπτω πολλάκις πρόμουπα.

Ὅπως δὴποτε, κᾶτι ἔμαθον, καὶ προσέτι ἐ-

διδάχθην ν' ἀντέχω εἰς μακρὰς πορείας, ὅπερ δὲν μοὶ ὑπῆρξε τὸ ὀλιγώτερον ὠφέλιμον τῶν μαθημάτων τοῦ Βιτάλη. Ἦμην παιδίον λεπτοφυὲς, μᾶλλον καχεκτικὸν ἐν ὅσῳ ἔζων πλησίον τῆς μάνας Βαρβερίνας· διὰ τοῦτο «παιδίον τῶν πόλεων» μὲ εἶχεν ὀνομάσει ὁ Βαρβερίνος, «ὅτι εἶχον ἰσχνὰ τὰ σκέλη καὶ ἰσχνοὺς τοὺς βραχίονας» εἶχεν εἰπεῖ ὁ Βιτάλης. Τώρα ὅμως, πλησίον τοῦ κυρίου μου, ἀφ' οὗτοῦ ἔζων ὡς ἔζη ἐκεῖνος, εἰς τὴν καθαρὴν ἀέρα, εἰς τὴν σκληρὰν γῆν καθήμενος καὶ κοιμώμενος, ἐνεδυναμώθησαν οἱ βραχίονες καὶ τὰ σκέλη μου, ἀνεπτύχθησαν οἱ πνεύμονές μου, ἐθωρακίσθη τὸ δέρμα μου, καὶ κατέστην ἱκανὸς νὰ ὑπομένω ἄνευ βλάβης τὸ ψύχος καὶ τὴν θερμότητα, τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον, τοὺς κόπους, τὰς ἐλλείψεις, τὸν κάματον.

Καὶ εἰς εὐτυχίαν μου ἀπέβη τοῦτο τὸ μάθημα, διότι χάρις αὐτῷ ἐδυνάμην πολλάκις ν' ἀνθέξω εἰς τὰς συμφορὰς αἰτίνες πολλάκις μοὶ ἐπῆλθον δειναί, καταστρεπτικαί, ἐπὶ τῆς νεότητός μου.

II'

Περιφερόμεθα.

Οὕτω διωδυσάμεν μέρος τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, ἀπὸ Ὁβερνίας μέχρι τοῦ Λαγκεδόκ. Ἦτον δ' ἀπλούστατος ὁ τρόπος τῆς ἐδοιοποιίας ἡμῶν. Ἐπεριπατοῦμεν κατ' εὐθείαν ἐμπρὸς ἡμῶν, ὅπου ἐτύγχανε, καὶ ὅταν ἀπηντῶμεν χωρίον περὶ οὗ μακρόθεν εἰκάζομεν ὅτι δὲν ἦτον πολὺ ἄθλιον, ἡτοιμαζόμεθα ὅπως εἰσεέλθωμεν εἰς αὐτὸ θριαμβευτικῶς. Ἐγὼ ἐστόλιζον τοὺς κύνας, ἐκτένιζον τὴν δόλην καὶ διεσκευάζον τὴν κεφαλὴν τῆς, ἐνέδυνον τὴν Ζερβίνον, ἐκόλλων ἐμπλαστρον εἰς τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν τοῦ Κάπη, ὅπως ὑποκρίνηται τὸν μεμφόμενον γέροντα, καὶ τέλος ἐβίαζον τὸν Καρδούλην νὰ φορέσῃ τοῦ στρατηγοῦ τὴν στολὴν. Τοῦτο ὅμως ἦτον τὸ δυσκολώτερον μέρος τοῦ ἔργου μου, διότι ὁ πίθηξ, ἡξέυρων ὅτι ἡ ἐνδυσίς αὕτη ἦτον τὸ προῖμιον ἐργασίας ἣτις παρ' αὐτοῦ ἀπητεῖτο, ἀνθίστατο ὅσον ἐδύνατο, καὶ ἐφεύρισκε παντοίας ἀστείας ὑπεκφυγὰς διὰ νὰ μ' ἐμποδίσῃ. Τότε ἐπεκαλούμην τὴν βοήθειαν τοῦ Κάπη, καὶ οὗτος διὰ τῆς ἀγρύπνου του προσοχῆς, τῆς ἐμφύτου τοῦ αἰσθησεως καὶ τῆς ἀγχινοῖας του ἐματαίου σχεδὸν πάντοτε τὰς πονηρίας τοῦ πίθηκος.

Ἀφ' οὗ δ' ὁ θίασος διεσκευάζετο ἐντελῶς, ὁ Βιτάλης ἐλάμβανε τὸν αὐλὸν του, μᾶς παρέταττε, καὶ οὕτω παρηλλάττομεν ἐν πομπῇ διὰ τοῦ χωρίου.

Ἄν ὁ ἀριθμὸς τῶν περιέργων οὐς παρεσύρομεν ἦτον ἱκανὸς, ἤρχίζομεν τὴν παράστασιν· ἂν ὅμως ἦτον τόσον ὀλίγος ὥστε νὰ μὴ ἐλπίζωμεν εἰσπραξίν ἐπαρκῆ, ἐξηκολοθοῦμεν τὸν δρόμον μας.

Μόνον εἰς τὰς πόλεις διεμένομεν πολλὰς ἡμέρας, καὶ τότε τὴν πρωτὴν εἶχον τὴν ἀδειαν

νὰ περιδιαβάξω ὅπου ἤθελον. Τότε ἐλάμβανον σύντροφόν μου τὸν Κάπην, — τὸν Κάπην, ἐννοεῖται, ἀπλοῦν κυνάριον, χωρὶς τῆς θεατρικῆς τοῦ στολῆς, καὶ περιφερόμεθα εἰς τὰς ὁδοὺς.

Ὁ Βιτάλης συνήθως μὲ ἤθελε πάντοτε πλησίον μου· εἰς τὰς ποικύτας περιστάσεις ὅμως δὲν ἐδίσταζε νὰ μὲ χειραφετή.

— Ἀφ' οὗ ἡ τύχη σου, μοὶ ἔλεγε, σ' ἔφερε νὰ περιέλθῃς τὴν χώραν κατ' ἐποχὴν ὅταν ἄλλα παιδία εἶναι εἰς τὸ σχολεῖον, ἀνοιγῇς τοὺς ὀφθαλμούς σου, βλέπε καὶ μάθωαι. Ὅσάκις εὕρισκεις εἰς δυσκολίας, ἡ δὲν ἐννοεῖς τι ἐξ ὧν βλέπεις, ἂν ἔχῃς ἐρωτήσεις νὰ μοὶ ἀπευθύνῃς, ἔρχου πρὸς ἐμὲ ἀφόβως. Ἰσως πάντοτε δὲν θὰ δύναμαι νὰ σοὶ ἀποκρίνωμαι, διότι δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἡξέυρω ὅλα τὰ πράγματα, ἰσως ὁμως ἐνίοτε θὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἱκανοποιῶ τὴν περιέργειάν σου. Δὲν ὑπῆρξα πάντοτε διευθυντῆς σοφῶν ζώων, καὶ ἄλλοτε ἔμαθον καὶ ἄλλα πράγματα πλὴν ὅσων χρειάζονται διὰ νὰ «παρουσιάζω τὸν Κάπην ἢ τὸν Κ. Καρδούλην εἰς τὴν ἀξιότιμον ὁμήγυριν».

— Τί λοιπόν;

— Περὶ τούτου ἄλλοτε. Πρὸς τὸ παρὸν μάθε μόνον ὅτι ἐκθέτης κυναρίων δύναται νὰ κατεῖχε ποτὲ καλῆτέραν θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐννόησον συγχρόνως ὅτι ἂν τώρα πατῆς τὴν κατωτέρα βαθμίδα τῆς κλίμακος τῆς ζωῆς, δύνασαι, ἂν θέλῃς, βαθμιδὸν ν' ἀνέλθῃς εἰς ἀνωτέραν. Τοῦτο μέχρι τινὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως ἀπὸ σοῦ. Ἄκουε τὰ μαθήματά μου, ἀκουε τὰς συμβουλὰς μου, παιδίον, καὶ ἔπειτα, ὅταν θὰ μεγαλώσῃς, θὰ ἐνθυμῇσαι, ἐλπίζω, μετὰ συγκινήσεως, μετ' εὐγνωμοσύνης τὸν πτωχὸν μουσικὸν ὅστις τόσον σ' ἐτρόμαξεν ὅταν σ' ἐπῆρεν ἀπὸ τῆς τροφῆς σου. Ἐχω τινὰ ἰδέαν ὅτι ἡ συνάντησίς μας ἦτον πρὸς καλὸν σου.

Τίς ἐδύνατο νὰ εἶναι αὕτη ἡ προτέρα τοῦ θέσις περὶ ἧς ὁ κύριός μου πολλάκις ὠμίλει, ἀλλὰ πάντοτε μετ' ἀποσιωπήσεως. Ἡ ἐρώτησις αὕτη διήγειρε τὴν περιέργειάν μου καὶ ἠσχόλει τὸ πνεῦμά μου. Ἄν ἦτον ἄλλοτε, ὡς ἔλεγεν, εἰς ὑψηλὴν βαθμίδα τῆς κλίμακος τῆς ζωῆς, διατί τώρα ἦτον εἰς ταπεινήν; Ἐλεγεν ὅτι ἐδυνάμην νὰ ὑψωθῶ, ἂν ἤθελον, ἐγὼ, ὅστις ἡμῖν μὴδὲν, ὅστις οὐδὲν ἡξέυρων, ὅστις δὲν εἶχον οἰκογένειαν, οὔτε τινὰ νὰ μὲ βοηθήσῃ. Τότε λοιπὸν διατί ἐκεῖνος κατέβη;

Ἀφ' οὗ κατελίπομεν τὴν Ὁβερνίαν, κατέβημεν εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Κερσύ, λίαν εὐρείας, ἀνωμάλως κυματούσας, λεπτογαίους, καὶ ἐνιαχοῦ ὑπὸ νανοφυῶν δασῶν κεκαλυμμένας. Δὲν ὑπάρχει χώρα πτωχότερα, μελαγχολικώτερα. Τὴν ὁλιγοτέραν δὲ ταύτην ἐντύπωσιν τοῦ διατρέχοντος αὐτὴν ἐδοιπόρου αὐξάνει ἡ ἐντελής ἐλ-
λειψὶς ὕδατος. Οὐδὲ ποταμοὶ ὑπάρχουσιν ἐκεῖ,

οὐδὲ ρύακες, οὐδὲ λίμναι. Εἰς ὀλίγα μέρη ὑπάρχουσι κοῖται χειμάρρων, ἀλλὰ ξηραί. Τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰσέδουσιν εἰς κρημνούς καὶ ἐξέλιπον ὑπὸ γῆν, ἀναβρύνοντα πάλιν ἀλλաχαῦ, καὶ ἀποτελοῦντα ρύακας ἢ πηγάς.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεδίου τούτου, ὃ κατέκαιεν ἡ ξηρασία καθ' ἣν ὦραν τοῦ χρόνου τὸ διηρχόμεθα, ὑπάρχει χωρίον καλούμενον Βασιτίδην-Μυράτ. Εἰς αὐτὸ κατελύσαμεν, εἰς τὸν ἀχυρῶνα ἐνὸς τῶν ξενοδοχείων.

— Ἐδῶ, μοὶ εἶπεν ὁ Βιτάλης, συνδιαλεγόμενος μετ' ἐμοῦ τὸ ἐσπέρας πρὶν κοιμηθῶμεν, ἐδῶ, εἰς τὸν τόπον αὐτὸν, καὶ πιθανῶς εἰς αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖον ἐγεννήθη ἄνθρωπος, ὅστις ἐγένεν αἰτία νὰ φονευθῶσι πολλαὶ χιλιάδες στρατιωτῶν, καὶ ὅστις, ἀπὸ ὑπηρετοῦ τοῦ ἱπποστασίου, κατήντησε νὰ γίνῃ ἡγεμὼν καὶ βασιλεὺς. Ὀνομάζετο Μυράτ, ἐθεωρήθη ὡς ἥρως, καὶ τὸ ὄνομά του ἐδόθη εἰς τὸ χωρίον τοῦτο. Τὸν ἐγνώρισαν καὶ πολλὰς συνωμολήσαμεν.

Χωρὶς νὰ θέλω, τὸν διέκοψα.

— Ὅταν ἦτον ὑπηρετὸς τοῦ ἱπποστασίου;

— Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ Βιτάλης γελῶν· ὅταν ἦτον βασιλεὺς. Εἶναι πρώτη φορὰ ὅπου ἐρχομαι εἰς τὴν Βασιτίδην, ἐκεῖνον δὲ τὸν ἐγνώρισαν εἰς τὴν Νεάπολιν, ὑπὸ τῆς αὐλῆς του περιστοιχούμενον.

— Ἐγνώρισαν βασιλεῖα!

Ἐνόησα ὅτι παράδοξος ἦτον ὁ τόνος τοῦ ἐπιφωνήματός μου, διότι ὁ γέλως τοῦ κυρίου μου ἐξεπράγη ἐκ νέου, καὶ ἐπὶ πολὺ παρετάθη.

Ἐκαθήμεθα εἰς βάθρον ἐμπρὸς τοῦ ἱπποστασίου, ἐρεῖδοντες τὴν ῥάχιν εἰς τὸν τοῖχον, διατηροῦντα τὴν θερμότητα τῆς ἡμέρας. Εἰς μέγα δένδρον, ἐκτείνον τὰ φύλλα του ἐφ' ἡμῶν, οἱ τέττιγες ἐψάλλον τὸ μονότονον ᾄσμα των. Ἐμπρὸς δὲ ἡμῶν, ὑπὲρ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, ἀνέτελλεν ἡ πανσέληνος καὶ ἡγείρετο βραδέως εἰς τὸν οὐρανόν. Ἦτον δὲ εὐφρόσυνος δι' ἡμᾶς ἡ ἐσπέρα ἐκεῖνη, διότι ἡ ἡμέρα εἶχεν ὑπάρξει θερμότητα.

— Θέλεις νὰ κοιμηθῇς, μ' ἠρώτησεν ὁ Βιτάλης, ἢ θέλεις νὰ σοὶ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ βασιλέως Μυράτ;

— Ὁ! τὴν ἱστορίαν τοῦ βασιλέως, σὰς παρακαλῶ.

Τότε μοὶ διηγήθη διὰ μακρῶν τὴν ἱστορίαν ταύτην, καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐμείναμεν καθήμενοι ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου· καὶ ἐκεῖνος μὲν ὠμίλει, ἐγὼ δ' εἶχον τοὺς ὀφθαλμούς προσηλωμένους εἰς τὸ πρόσωπόν του, περιλαμπόμενον ὑπὸ τοῦ ὥχρου φωτός τῆς σελήνης.

Πῶς λοιπόν; Ὁλ' αὐτὰ ἦσαν δυνατὰ, καὶ ὅχι μόνον δυνατὰ, ἀλλὰ καὶ ἀληθῆ!

Ὅς τότε δὲν εἶχον τὴν ἐλαχίστην ιδέα νὰ τί ἦτον ἱστορία. Τίς ποτε νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ περὶ αὐτῆς; Ὅχι βεβαίως ἢ μάνα Βαρβερίνα. Ἐκείνη

οὔτε τί ἐστὶν ἱστορία δὲν ἤξευρεν. Εἶχε γεννηθῇ εἰς Χαβανόν, καὶ ἐκεῖ ἐμελλε ν' ἀποθάνῃ. Τὸ πνεῦμά της ποτὲ δὲν προέτρεξε τῶν ὀφθαλμῶν της διὰ τοὺς ὀφθαλμούς της δὲ, ὁ κόσμος ἐξετείνετο ὡς ὅπου καὶ ὁ ὀρίζων ὁ ἀνακαλυπτόμενος ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους Ἀνδούζης.

Ὁ κύριός μου εἶχεν ἰδεῖ βασιλεῖα, καὶ ὁ βασιλεὺς τῷ ὠμίλησε.

Τί ἦτον λοιπόν ὁ κύριός μου εἰς τοὺς χρόνους τῆς νεότητός του;

Καὶ πῶς ἐγένεν ὡς τὸν ἐβλεπον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ γήρως του;

Ἐκαστος ἐννοεῖ ὅτι ταῦτα παρεῖχον ὕλην ἱκανὴν νὰ ἐξεγείρῃ φαντασίαν παιδὸς ἐξυπνον, ζωηρὰν, φίλην τῶν θαυμασίων.

[Ἐπεται συνέχεια]

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΥΜΑΣ, Ο ΥΙΟΣ

Ἐν τῶν γνωστοτέρων προσώπων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, περὶ ὧν πολλὲς πολλάκις ἐγένετο λόγος, εἶνε καὶ Ἀλέξανδρος Δυμάς, ὁ υἱός. Καὶ ὅμως ἐν πολλοῖς ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε ἄγνωστος ἀκόμη εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γενεάν.

Ὁ βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον Δυμᾶν, υἱόν, τὸν ἐπευφημούμενον ποιητὴν τῆς γαλλικῆς σκηνῆς, τὸν ὑπὸ τῶν συναδέλφων του τιμώμενον ἀκαδημαϊκόν, τὸν σεβαστὸν οἰκογενειάρχην, τὸν πλούσιον, τὸν ἀνεξάρτητον, τὸν γενναϊόφρονα, ὅστις κατέκτησε καὶ κατέχει τὰ δύο ταῦτα ἐπίφθονα δικαιώματα, νὰ δύναται νὰ λέγῃ πάντοτε ὅ, τι φρονεῖ, καὶ νὰ εὐεργετῇ ὅσον θελεῖ, φαντάζεται εὐκόλως ὅτι τοῦ βίου του τὸ στάδιον ὑπῆρξε λίαν εὐμαρὲς καὶ ἄνετον. Τὴν βρεφικὴν του κοίτιδα ἐπεσκίασεν ἡ δάφνη, ἡ φήμη τὸν ἐθαυκάλισεν ἐν αὐτῇ, ἡ τύχη τὸν ἐχειραγώγησε, καὶ καθὼς οἱ κληρονόμοι καὶ διάδοχοι πρίγκηπες, οὕτω καὶ αὐτὸς δὲν εἶχε παρὰ ν' ἀπολαύσῃ εὐτοίμα καὶ παρεσκευασμένα ὅλα τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα τοῦ βαθμοῦ του, τῆς τάξεώς του, τοῦ ὀνόματός του. Ἡ δόξα τοῦ πατρὸς ἀπήλαξε τὸν υἱὸν παντὸς κόπου καὶ πάσης δυσκολίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος Δυμάς, υἱός, διανύει ὑπερφάνως καὶ ὅλως θαλερὰ τὰ ἔτη τῆς ὠρίμου του ἡλικίας. Τὸ εὐρὺ μέτωπόν του, ἡ πυκνὴ του κόμη, ὁ θορυβώδης γέλως, ὁ ἀποκαλύπτων τριάκοντα καὶ τρεῖς ὀδόντας—διότι ἔχει σωστοὺς τριάκοντα τρεῖς ὀδόντας!—τὰ πάντα παρ' αὐτῷ ἀποπνέουσι τὴν εὐτυχίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν γαλήνην ἀνθρώπου, ἀνυψωθέντος εἰς τὸ καταιόρυπον σημεῖον τῆς εὐδαιμονίας. Βλέπων τις αὐτόν, δὲν δύναται παρὰ νὰ λέγῃ καθ' ἑαυτόν: ὁ ἄνθρωπος αὗτος δὲν ἐγνώρισε βεβαίως οὔτε τὰς σκληρὰς δοκιμασίας τοῦ βίου, οὔτε τὰ δάκρυα, οὔτε τὴν πενίαν, οὔτε τὸν περὶ ὑπάρξεως πόλεμον, οὔτε τὰς θλίψεις τοῦ ἔρωτος. Καὶ ὅμως πόσον ὁ ὑποθέτων ὅλα ταῦτα ἤθελεν ἀπατηθῇ!

Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ θεία Πρόνοια θέλει νὰ δημιουργήσῃ ἕνα ἄνθρωπον, τὸ πρῶτον ὅπου ἐπιβάλλει εἰς αὐτόν, εἶνε ἡ ὁδὸν καὶ ὁ ἀγών. Ὁμοίως καὶ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, τὴν ἱποτικὴν πανοπλίαν δὲν περιεβάλλετο ἐπισήμως εἰμὴ ἐκεῖνος, ὅστις εἶχεν ἡδὴ λάβῃ τὸ βράπτισμα τοῦ πυρός.

Ὁ Ἀλέξανδρος Δυμάς, υἱός, ἦτο προσωρισμένος σκεῦος ἐκλογῆς. Ὅπως δὲ πᾶς ἐκλεκτός, ὅπως ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οὕτω καὶ αὐτὸς «Σποδὸν ὥσει ἄρτον ἔφαγε».

Ἐὰν δὲν ἐδοκίμαζε τὴν ἐνδειαν, ἴσως ποτὲ δὲν ἤθελε γράφῃ! Ὁ φιλόπονος οὗτος ἄνθρωπος ἦτο φύσει ὀκνηρὸς, καὶ ὁ μέγας οὗτος τολμητικὸς εἶχεν αἰσθημάτων δειλίας σχεδὸν γυναικοπρεπῆ. Ὅσάκις, λέγει, ἰδὼν τὸ ὄνομα τοῦ ἀκόμη καὶ σήμερον τυπωμένον ἐπὶ τοιχοκολλημένης τινὸς εἰδοποιήσεως, καταλαμβάνεται ὑπὸ θλίψεως ἀκαταμαχῆτου. Ἐφριπτε τὸν θόρυβον, καὶ ὅμως ἡ φήμη του διεδοθήθη ὅσον οὐδενός. Ὅτε ἦτο νέος ἀκόμη, παρεσύρετο εὐκόλως εἰς ὅλας τὰς παραφροσύνas, ὅσας συνεπάγεται συνήθως ἡ πλέον παράφορος ἰδιοτυγκρασία, καὶ ὅμως εἶχε τὴν ψυχὴν ἀγνήν. Διαβεβαίωθ' δὲ, ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὸν ἔρωτα ἀπόλυτον, ὁλόκληρον καὶ παντοκράτορα, εἰμὴ ἐὰν πρόκειται περὶ τῆς ἀγνωστάτης τῶν γυναικῶν.

Τὴν ἔμφυτον ταύτην ἐναντιότητα καὶ ἀντιθέσιν τοῦ χαρακτῆρός του κατεῖδε καὶ ὁμολόγησε πρῶτος ὁ πατὴρ του. Ἀλλ' ἡ ἀνατροφή του ἐδείκνυσεν ἐτι μᾶλλον αὐτὴν, ἐν ᾧ ἡδύνατο νὰ τὴν καταστρέψῃ.

Οἱ τοιοῦτοι σπάινει χαρακτῆρες, φύσει ῥωμαλεώτατοι καὶ διαπυρότατοι, ἐμπεριέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς συγκεχωνεμένα τὰ ὠραιότερα μέταλλα τοῦ κόσμου. Ἐν τῇ νεαρᾷ τῶν ἡλικίᾳ κοχλάζουσι βριαύτατα, ἀλλὰ ῥιπτόμενοι ἀκολούθως ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας εἰς τοῦ βίου τὸ χωνευτήριον, μεταβάλλονται εἰς ὀρεῖα χαλκῶν, ἐξ οὗ κατασκευάζονται ἔπειτα ἀνδριάντες!

Ὁ Ἀλέξανδρος Δυμάς, υἱός, ἔγραψε τὴν «Κυρίαν μὲ τὰς καμελίαν», διότι δὲν εἶχε λεπτὸν, καὶ ἐμελλε νὰ φυλακισθῇ διὰ χρέη!

Τὴν ἐπιούσαν τῆς πρώτης παραστάσεως ἐτέθη τρεῖς ὑπὸ κράτησιν, καὶ τρεῖς ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν ὑπέγραψε τὴν ἀδείαν τῆς ἀποφυλάκισέως του. Ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τούτου, τὸν ὅποιον ὁ Δυμάς οὐδ' ἐγνώριζε καὶ, ἡ νεαρὰ αὕτη δόξα θὰ ἐκοιμᾶτο εἰς τὰς φυλάκας τοῦ Κλισχῦ.

Ὁ διάσημος συγγραφεὺς τῶν «Τριῶν Σωματοφυλάκων» ἦτο πατὴρ διαλείπων καὶ περιουδικός. Εἶχε διὰ τὸν υἱὸν του στοργὴν καὶ φίλον πυρετῶδες καὶ σεληνιακόν. Κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς ἢ ἐπεδαψίλευεν εἰς αὐτόν τὰ περιττά, ἢ ἤρνετο τὰ ἀναγκαῖα.

Ὅσάκις ὁ πατὴρ Ἀλέξανδρος Δυμάς εὐρίσκειτο

εἰς τὴν περίοδον τῶν μεγάλων του μυθιστοριῶν, ἦτο πατὴρ ἱπποτικός, καὶ παρεῖχεν εἰς τὸν υἱὸν τὴν ὑποστήριξιν καὶ τὰς συμβουλὰς, τὰς ὁποίας ὁ Ἀθως, κόμης τῆς Φέρας, ἡδύνατο νὰ παράσῃ εἰς τὸν ὑποκόμητα τῆς Βραζελλόνης· ἀλλ' ὁσάκις ἡ μικρὰ μυθιστορία, τουτέστιν ἡ οἰκιακὴ, κατέβαλλε τὰς φαντασιώδεις γενναιοφροσύνας, ὁ Ἀθως τότε ἐξηφανίζετο! καὶ ἀπέναντι τοῦ ὑποκόμητος τῆς Βραζελλόνης εὐρίσκετο πατὴρ ἀφρημένος, ἀνήσυχος, καὶ ὁ φίλτατος υἱὸς κατήντα τότε ὀχληρός.

Φεῦ! τὰ μικρὰ μυθιστορήματα ἐπέρχονται μεθ' ὅσης ταχύτητος καὶ τὰ μεγάλα. Ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ υἱοῦ, πλήρης προῶρων περιπετειῶν, ἀβεβαιότητος καὶ θλίψεως, ἦτο αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν συγκινητικὴ ἱστορία. Ἀλλὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην τὴν ἔγραψε καὶ ἄκων ὁ πατὴρ.

Ὁ Ἀσώτος πατὴρ τοῦ υἱοῦ Δυμᾶ ἀπεικονίζει τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην θέσιν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Μὲ χεῖρα ἀριστοτέχνου διέγραψε τὸ σημεῖον τῶν παρασίτων, τῶν κερδοσκοπῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσοι περιεκύκλουν τὸν πατέρα Δυμᾶν, ὑφαρπάζοντες τὸ χρυσίον του, καταχρώμενοι τὴν φιλοξενίαν, τὴν ἐπιβροχὴν καὶ τὴν γενναιοδωρίαν του, καὶ ἐπὶ τέλους ἀναγκάζοντες αὐτόν νὰ κάμῃ τόσα καλὰ εἰς ἐκείνους, ὅσοι δὲν τὰ ἤξιζαν, ὥστε πολλάκις ἀπέβαιναν εἰς αὐτόν ἀδύνατον νὰ κάμῃ καλὸν εἰς ἐκείνους, ὅσοι τὸ ἤξιζαν.

Ὅτε ὁ υἱὸς Δυμᾶς ἔλαβε τὸ ἀπολυτήριο ἐκ τοῦ σχολείου, ὁ πατὴρ του εὐρίσκειτο εἰς ἕνα τῶν περιοδικῶν παροξυσμῶν τῆς φιλοστοργίας του. Τοῦ ὠμίλησε μὲ τὴν ζωηρὰν καὶ ἀμέριμνον χάριν ἀρχαίου εὐπατρίδου.

Ἐνεσχακώθη πάλιν εἰς ἕνα ἐκ τῶν ἡρώων του, καὶ ὑπεκρίθη χάριν τοῦ κληρονόμου του μίαν ἐκ τῶν σκηνῶν τοῦ ἱπποτοῦ Ἀρμενιάλ.

«Τώρα, τῷ εἶπε, θὰ ἔχῃς τὴν οἰκίαν σου· ὁ νέος πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν οἰκίαν του. Τήρησον ἀλώβητον τὴν τιμὴν τοῦ ὀνόματός σου, δὲν θὰ σοὶ ἀρνηθῶ τίποτε! Ἐὰν σὲ ἀγαπήσῃ καμμία, δὲν ἐννοῶ ὁ υἱός μου ν' ἀγαπᾶται ἐπὶ πιστώσει. Ἀὐτὸς τῆς ὅ, τι εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιθυμήσῃ, μὴ φειδωλευθῇς καθόλου. Τὸ βαλάντιον τοῦ πατρὸς σου εἶνε ἰδικόν σου!»

Τὸ λογύδιον τοῦτο κατεκλήσσε τὰ ὦτα τοῦ νεανίου, καὶ ἡ ἔμφυτος εἰς τὴν ἡλικίαν του ἐξαφίς τὸν ἔκαμε νὰ προσεφιλῇ δαφνιέστατα τὰς πατρικὰς ὑποσχέσεις.

Εἰς ἡλικίαν εἴκοσι καὶ ἐνὸς ἔτων εἶχε κάμῃ χρεὴ πεντήκοντα χιλιάδων φράγκων! Ὅτε δ' ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὰ πληρώσῃ, ἔλαβε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν:

— Ἐγὼ πεντήκοντα χιλιάδας φράγκων χρεὴ. Λοιπόν, ἐγὼ ἔχω ἐξακοσίας χιλιάδας!... Ἐγὼ ἀκόμη ἐνώπιόν σου ἀρκετὸν καιρὸν διὰ νὰ κάμῃς τόσα χρεὴ, ὅσα ἔχω καὶ ἐγὼ!

Ἐπὶ τῇ ἀπαντήσει ταύτῃ, ὁ υἱὸς Δυμᾶς ἐσυλ-

λογίσθη ν' αυτοκτονήσῃ, ἀλλ' ἦτο τίμιος ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ γείνη αἷτιος τῆς χρεωκοπίας τῶν πιστωτῶν του.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης χρονολογεῖται νέα ζωὴ δι' αὐτόν. «Θά πληρώσω τὰ χρέη μου, εἴπε, θὰ τὰ πληρώσω ὅλα, καὶ δὲν θὰ κάμω ποτὲ πλέον».

Ἐνοικίασε μικρὸν οἶκημα τετρακοσίων φράγκων, καὶ ἔγραψε τὸ πρῶτόν του διήγημα. Τοῦ τὸ ἐπλήρωσαν δύο σολῖδια τὸν στίχον! Προσελήφθη ἔπειτα εἰς τὴν ἐφημερίδα «*Ελευθερίαν*», ὡς συντάκτης τῶν ἐν τῇ Βουλῇ.

Ἀλλὰς ἡμέρας ἐκέρδαινε δεκαπέντε φράγκα, καὶ αἱ ἡμέραι αὗται ἦσαν αἱ πασῶν προσοδοφόροι. Συνήθως ὅμως ἡ ἐργασία του τῷ ἀπέφερε πέντε ἕως ἑξ φράγκα, ὅσα δηλ. κερδαίνει ὁ ὑπουργός!

Τῷ 1851 ἔγραψεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν «*Κυρίαν μὲ τὰς καμελίαις*», κατόπιν τοῦ θανάτου τῆς Μαρίας Δυπλεσσίς, τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ἐταίρας, ἥτις εἶχε τὴν τιμὴν νὰ κάμῃ τὸν κόσμον νὰ γύσῃ τόσα δάκρυα.

Κανεὶς δὲν ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ τὴν «*Κυρίαν μὲ τὰς καμελίαις*», καὶ ὁ μέλλων «*ἀθάνατος*» ἔλαβεν εἰς ἀπάντησιν ἀπανταχόθεν τὴν διακήρυξιν, ὅτι τὸ ἔργον του δὲν ἦτο δρᾶμα.

Οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι διευθύνονται τῶν θεάτρων ἥσαν καὶ θὰ εἴνε πάντοτε οἱ ἴδιοι. Οὐδέποτε προήχθη εἰς φῶς δραματικὴ τις εὐφυΐα ἐξ αἰτίας αὐτῶν· πάντοτε ἐδέχθη νὰ συμβῇ τι τυχαῖον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ υποχωρήσουν.

Τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ ἀνάγκη προήλθεν ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Κ. δὲ Μορνὺ, ἀνδρὸς εὐφυοῦς καὶ ἱκανοῦ νὰ ἐκτιμᾷ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἡ «*Κυρία μὲ τὰς καμελίαις*» ἐτυπώθη ἐπὶ τοῦ θεατρικοῦ προγράμματος καὶ ἐτοιχοκολλήθη κατὰ διαταγήν.

Εἶνε πασίγνωστος ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ ἐπανάστασις, ἣν ἐπέφερον εἰς τὸ θέατρον τὸ δρᾶμα τοῦτο. Ἡ σχολὴ τοῦ ἀληθοῦς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ νεανικοῦ τούτου ἔργου. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέῃ τις τὴν σχολὴν ταύτην μὲ τὴν λεγομένην φυσικὴν ἢ φυσιολογικὴν, πρὸς ἣν οὐδὲν ἔχει τὸ κοινόν.

Τὰς σπουδὰς του ὁ Ἀλέξανδρος Δυμᾶς τὰς ἔκαμε πάντοτε ἐπὶ τῆς φυσικῆς καὶ ζωῆς πραγματικότητος· ἀλλ' οὐδέποτε διὰ τοῦτο ἐνόησε νὰ ζωγραφίσῃ καὶ τὰς αἰσχυρὰς χυδαιότητας τῆς ζωῆς. Αἱ περισσεύει καταβιβάζονται ἀπὸ φρικτὰ τινὰ ζωῆς, τὰ ὅποια λυμαινόμενα μετὰ τὴν λευκότητα τῶν πτερυγίων των. Οὐδέποτε ὅμως ὁ καλλιτέχνης ἐφαντάσθη καὶ νὰ τὰ παραστήσῃ περιπατοῦντα ἐπὶ τῶν πτερυγίων των. Οἱ φθεῖρες δὲν ζωγραφίζονται· ἀρκεῖ ὅτι εἶνε γνωστὴ ἡ ὑπαρξίς των.

Ἐν τούτοις πρέπει νὰ δηλολογήσωμεν πρὸς τιμὴν τῆς δυστυχοῦς πατρικῆς καρδίας, ἥτις ὑπέ-

κειτο εἰς πάρα πολλὰς παρεκτροπὰς, ὅτι οὐδαὶς ἔχαρῃ εἰλικρινέστερον, οὐδ' ἐνηθύνθη τόσον διὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας τοῦ Δυμᾶ υἱοῦ, ὅσον Δυμᾶς ὁ πατήρ.

Ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τοῦ 1858 ὁ Δυμᾶς υἱὸς διήνυσεν ἐπὶ τὰ ἐργασίας ἀνεγδότου μετὰ καρτερίας μοναδικῆς. Ὅπως ὁ Ἰκκὼδ· παρὰ τῷ Λάβαν, ἡγάπα μίαν μνηστῆν, καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς αὐτὴν δι' ἐπτά ὅλων ἐτῶν. Εἰς ἀμοιβὴν τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς λατρείας του ἡ μνηστὴ αὐτὴ ἐπὶ τέλους τῷ παρεχωρήθη. Ἦτο ἡ Δόξα.

Ἐκτοτε μνηστὴρ καὶ μνηστὴ συνώκησαν κάλλιστα, καὶ ὁ Δυμᾶς, υἱὸς, ἔλαβε παρ' αὐτῆς πολλὰ μειδιάματα καὶ φιλήματα· ἀλλὰ τὰ τρυφερώτερα τῆς θὰ ἦσαν, νομίζω, τὰ μετὰ τὴν «*Πριγκίπισσαν Γεωργίαν*», διότι καὶ ἡ Δόξα εἶνε γυνὴ καὶ ἀγαπᾷ τὰ πολυτίμα πράγματα, ἡ δὲ «*Πριγκίπισσα Γεωργία*» ἔχει τὴν συνοχὴν καὶ τὸ ἀκτινοβόλον ἀδάμαντος ἀνευ κηλίδος. Διὰ τῆς «*Ξένης*» ὁ Δυμᾶς ἐπάτησε καὶ τὴν σκηνὴν τῆς «*Γαλλικῆς Κομφιδίας*», ἥτις ἀντήχησεν ἀπὸ τὰς ἐκτάκτους ἐπευφημίας, καὶ ἀπέκτησε φήμην, ἥς δικαιούνται ν' ἀντιποιῶνται ἐν μέρει καὶ οἱ ἀξιόλογοι ἠθοποιοὶ τοῦ *Γαλλικοῦ Θεάτρου*.

Ὁ υἱὸς Δυμᾶς δὲν γράφει ποτὲ σκηνάριον, ἥτοι προσχεδίασμα τῶν σκηνῶν τοῦ δράματος. Ὅθεν καὶ μεγάλως ἐξεπλάγη ὁ πατήρ του, ὅτε τὸν εἶδε νὰ γράφῃ τὰς πράξεις χωρὶς προηγουμένως νὰ διαγράψῃ τὸ σχέδιόν του «ἐπὶ τοῦ χαρτοῦ».

Ἀφ' οὗ τὸ θέμα ὠριμάσῃ ἐν τῇ κεφαλῇ του, ὁ Δυμᾶς λαμβάνει τὸν περίφημον κυανοῦν του χαρτὴν, ἐρίκει ἐξ αὐτοῦ τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν τῶν φύλλων, εἰκοσιπέντε φύλλα διὰ τὰς πρώτας πράξεις, εἴκοσι διὰ τὴν τελευταίαν, καὶ γράφει! Γράφει ὅλην τὴν ἡμέραν, ἕως νὰ τελειώσῃ τὸ δρᾶμα, ἢ νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ περιστάτικόν τι.

Ἐσταμάτησε τρεῖς μῆνας μετὰ τῆς τρίτης καὶ τετάρτης πράξεως τοῦ *Demi-Monde*, καὶ τρεῖς ἑβδομάδας εἰς τὴν τρίτην πράξιν τῆς «*Ξένης*». Ἐνίοτε φθάνει εἰς τὸ τέλος διὰ μιᾶς, ὅπως εἰς τοὺς «*Δάνιτσον*», τοὺς ὁποίους ἐτελείωσεν εἰς τρεῖς ἡμέρας, τουτέστι: πεντήκοντα χιλιάδας φράγκα καθ' ἡμέραν! Ἐργάζεται δὲ πάντοτε, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ τις, ἕκαστον ἄτομον διερχόμενον πρὸ τῶν ἐφθαλμῶν του, οἶονδ' ἂν ποτε περιστάτικόν τοῦ καθημερινοῦ βίου, καὶ τὸ πλέον μικρὸν, εἶνε δι' αὐτόν πηγὴ παρατήσεως καὶ μελέτης.

Ἐως ἐδῶ ὁ λόγος ἦτο περὶ τοῦ καλλιτέχνου. Ὅσον διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁ βίος αὐτοῦ εἶνε ἀπλούστατος. Ἐνυμφεύθη γυναῖκα εὐγενοῦς καταγωγῆς, εὐφυστάτην καὶ πλήρη ἀφοσιώσεως εἰς αὐτόν, προτερήματα, εἰς τὰ ὅποια ἡ λεπτότης τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς καρδίας τῆς προσθέτει ἀπειρον ἀξίαν.

Ὁ Δυμᾶς ἔχει δύο θυγατέρας, ὧν ἡ μὲν πρῶτη ἔσται ποτὲ ἡ ἐρασιμωτέρα. Παισινὴ, ἡ δὲ νεωτέρα θὰ γείνη ἴσως ποτὲ Γεωργία Σάνδ.

Ὁ Δυμᾶς δέχεται ἐπισκέψεις οἰκογενειακὰς, ἐν αἷς διασώζει καὶ ἐπιδαψιλεύει περὶ ἑαυτὸν ὅλην τὴν λαμπρὰν στωμυλίαν τῆς νεότητός του. Ἐφέτος (1880) δ' ἀρχίζει νὰ συμπαραλαμβάνῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς συναναστροφὰς καὶ τὴν δεσποινίδα Κολέττη. Τὴν θυσιάν ταύτην ἐπέβαλεν εἰς αὐτόν ἡ πατρικὴ φιλοστοργία.

Ὁ Δυμᾶς εἶνε φίλος ἀσφαλῆς καὶ πολλῶν δυστυχῶν ἀνθρώπων ευεργέτης. Τρυφερός δὲν εἶνε, εἶνε ὅμως ἀγαθός, καὶ ἔχει εἰς ὑπατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον τὸ ἔμφυτον αἰσθημα νὰ προστατεύῃ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῆς προστασίας, προθύμως δ' ἐπιδαψιλεύει τὴν συμβουλὴν ἢ τὴν συνδρομὴν τοῦ εἰς τοὺς ἐμπιστευομένους εἰς αὐτόν.

Μόλις ἔχω ἀνάγκην νὰ ψάψω θέμα λίαν λεπτόν, τὰς γυναῖκας. Ὁ Δυμᾶς εἶνε ἀληθῶς φίλος τῶν· ἀλλὰ τὰς θέλει φρονίμους χάριν τῆς εὐτυχίας καὶ αὐτῶν καὶ ἡμῶν. Περὶ τῆς εὐφυΐας τῶν ὀλίγων φροντίζει. Διὰ νὰ τὰς ἀγαπήσῃ, πρέπει νὰ εἴνε ὠραῖαι, ἀγαθαὶ καὶ ἐνδρετοί.

Μόνον, λέγει, ὅταν ἔχωσι τὰ προσόντα ταῦτα, εἶνε ἀνώτεροι ἡμῶν· διότι τί ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ὑπεροχώτερον ψυχῆς καθαρᾶς ἐν σώματι τελείῳ;

Η ΑΝΘΡΩΠΟΧΕΛΩΝΗ

Ἔως τώρα ἐγνωρίζαμεν ἀνθρωπίλους ἐχθράς, ἀνθρωπίλους ὄφεις, ἀνθρωπίλους κύνας, καὶ πολλὰ ἄλλα τέρατα παρόμοια, ἀλλὰ περὶ ἀνθρωπίλης χελώνης ἢ ἀνθρωποχελώνης οὐδεὶς ποτὲ ἤκουσέ τι μέχρι τοῦδε. Καὶ τὸ τέρας ὅμως τοῦτο ὑπάρχει σήμερον ἐν τῷ Βάττελ-Κρήν τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ὁ ἐκ Χικάγου ἀνταποκριτὴς ἀμερικανικῆς τινος ἐφημερίδος περιγράφει ὡς ἐξῆς τὸ νέον τοῦτο τέρας, ὅπερ προσεχῶς θέλει ἐκτεθῇ ἐν Νέα Ὑόρκη.

Τὸ σῶμα τοῦ τέρατος τούτου εἶνε κοντόν, παχὺ καὶ πλατὺ, ἐννοεῖται, λέγει τις πρὸς αὐτό, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀρκετὴν νοημοσύνην, ὥστε νὰ κάμῃ καὶ λογικὰς ἀπαντήσεις, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοιάζει σχεδὸν πρὸς τὸν ἵππον καὶ τὸν κύνα, οἵτινες ἐννοοῦσι τὴν διαταγὴν τοῦ κυρίου των, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἐκτελέσωσιν.

Αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες του εἶνε βραχύτατοι, αἱ δὲ χεῖρες ἔχουσιν ἀνεστραμμένην τὴν παλάμην, καὶ ἀντὶ δακτύλων φέρουσι πτερυγία νηκτικὰ. Καὶ οἱ πόδες δ' ἔχουν σχῆμα νηκτικῶν πτερυγίων.

Ὅταν θέλῃ νὰ κινηθῇ, σηκώνει διὰ μιᾶς τὴν χεῖρα καὶ τὸν πόδα τῆς μιᾶς πλευρᾶς, καὶ ἔπειτα τῆς ἄλλης, καὶ τὸ βᾶδιμά του εἶνε ἐν γένει ἀπαράλλακτον ὡς τὸ τῆς χελώνης. Οἱ ἀνευ νοήματος λόγοι, ὅσοι καταπίπτουσιν ἐνίοτε ἐκ

τοῦ στόματός του, εἶνε βραδεῖς καὶ μετρημένοι, ὅπως καὶ ὅλα τὰ κινήματά του. Τὸ δέρμα δὲ τῶν πτερυγίων καὶ ὅλου τοῦ σώματος εἶνε κίτρινον καὶ πλαδαρὸν ὡς τὸ τῆς χελώνης· ἡ δὲ βράχης του καλύπτεται ἀπὸ μικρὰ τινὰ δερμάτια, τὰ ὅποια, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ φύλακός του, παχύνονται καὶ σκληρύνονται βαθμὴδὸν ἀπὸ ἑτοὺς εἰς ἑτος, καὶ ἀναμφιβόλως θέλουσιν ἐπὶ τέλους μεταβληθῇ εἰς χελώνιον, ἥτοι εἰς ὄστρακον χελώνης.

Τὸ τέρας ἔχει νῦν ἡλικίαν 32 ἐτῶν. Ἡ κεφαλὴ του φαίνεται ὡς συνέχειά τις τοῦ λαιμοῦ, καὶ ἀπολήγει εἰς ὀξύ, ὅπως ἡ κεφαλὴ πολλῶν ὄφειων, ἡ δὲ μορφή του εἶνε ὅλως πλατεῖα. Οἱ ὀφθαλμοὶ του βλέπουσιν ἐξ ὑπαμοιβῆς πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ τὰ δεξιὰ, εἶνε δὲ ἀεικίνητοι. Τὸ ὀπισθεν τοῦ κρηνίου του, ὅπερ εἶνε κάθετον εἰς τὸν τράχηλόν του, φέρει τρίχας μελαίνας καὶ τραχείας, τρίχας ὅμως εἰς τὸ πρόσωπον δὲν ἔχει. Ἡ ρίς εἶνε ὁμοία μὲ τὴν τῶν Αἰθιοπῶν, καὶ τὸ στόμα, διεσχισμένον ἀπὸ τῆς μιᾶς παρεῖας μέχρι τῆς ἄλλης, φέρει ἰσχυρὸν ἔρκος ὀδόντων, ὑπερμεγέθους δὲ γλώσσα κρέμαται ἀπὸ τὸ ἀεὶποτε ἀνοικτὸν τοῦτο στόμα του.

Ὁ Σαμουὴλ Κήνε (οὕτως ὀνομάζεται τὸ τέρας τοῦτο) εἶνε συνήθως εὐάγωγος καὶ ἡμερος, ἀλλ' ἐνίοτε ἔχει καὶ αὐτὸς στιγμὰς, καθ' ἃς ὀργίζεται.

Οἱ ἀδελφοὶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ του εἶνε εὐκατάστατοι, ἀλλὰ δὲν ἐπραξαν ὅμως τίποτε ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸν ἀφῆκαν δὲ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ κόσμου.

Ἡ φρικτὴς του δυσμορφία αὐτὴ ἀποδίδεται εἰς τὸ ὅτι ἡ μήτηρ του ἐτρόμαξε πολὺ ἡμέραν τινὰ, ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ τοκετοῦ. ***

Γινώσκαι καὶ σκέψαις ἠθικαὶ τοῦ δοῦνός

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωχιού.]

426.

Ἡ πᾶν καινὸν δορυφοροῦσα χάρις καὶ ἡ ἐξίς ἡ μακρὰ ἀντίθετοι φαίνονται. Ἐν τούτοις ἀμφοτέραι ἐπίσης ἀποκερύνονται ἡμῖν τῶν ἡμετέρων φίλων τὰ ἐλαττώματα.

427.

Οἱ πλείστοι τῶν φίλων καθιστῶσι βδελυκτὴν τὴν φιλίαν, καὶ τῶν θρησκῶν οἱ πλείστοι καθιστῶσι βδελυκτὰ τὰ τῆς θρησκείας.

428.

Εὐκόλως ὁ ἄνθρωπος παραβλέπει τὰ ἐλαττώματα τῶν φίλων αὐτοῦ, τὰ μὴ καθαπτόμενα τῶν συμπεπόντων αὐτοῦ.

429.

Αἱ ἐρωτόληπτοι γυναῖκες συγχωροῦσι μᾶλλον τὰς ἀπερισκεψίας τὰς μεγάλας, ἢ τὰς ἀπιστίας τὰς μικράς.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

*Εκτακτος φιλοστοργία.

Κοράσιον μικρόν, καθήμενον εἰς τὴν τράπεζαν μεταξύ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, ἀναφωνεῖ ἐξαίφνης·

— Παπάκη, φίλησέ με!

Ὁ παπάκης, καταγοητευθεὶς ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην στοργὴν τοῦ κορασίου, ἀρχίζει καὶ σπογγίζει τὰ γένειά του, καὶ κύπτει ἔπειτα πρὸς τὸ κοράσιον, ὅπου ἀποσύρεται μετανοήσαν.

— Τί ἔχεις; τὸ ἐρωτᾷ.

— Ἦθελα, λέγει, νὰ φάγω τὸ μικρόν κομμάτιν τοῦ μακαρονιοῦ, ὅπου ἐκρέματο εἰς τὰ γένεια σου!...

* * *

Ἐλθὼν τις πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ φοντενέλλου, εὗρηκεν αὐτὸν πολὺ δυσχερεστῶς.

— Τί ἔχετε; τὸν ἠρώτησε.

— Τί ἔχω; ἀπάντησεν ὁ φοντενέλλος. Ἐγὼ ἔνα ὑπερήφανον, ὃ ὅποιος μὲ ὑπηρετεῖ ἐπίσης κακῶς, ὥς καὶ ἂν εἶχα δέκα.

* * *

Κύριός τις συνδιελέγετο μετὰ τῆς Κας Α...

Τὸ θέμα τῆς συνδιαλέξεώς των ἦτο πλούσιον, τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν.

— Δύο μόνον κυρίας ἀληθῶς τελείας ἐγνώρισα ἐπὶ ζωῆς μου, ἔλεγεν ὁ κύριος.

— Ποία εἶνε ἡ ἄλλη; ἠρώτησεν ὑπολαβοῦσα μετὰ λεπτῆς ἀγγισίας ἡ Κα Α...

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * *

Ὅταν τὸ πρῶτ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ κηπουρὸς του κάμνουν τὴν ἐσθλὴν προσευχὴν των, ἀμφότεροι μεταχειρίζονται τὰς αὐτὰς καθιερωμένας λέξεις· «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον» λέγουσιν καὶ οἱ δύο. Ἀλλ' εἶμαι ὑπερβέβαιος, ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος θὰ δυσχερεστεῖτο πολὺ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἐξήγει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὴν φράσιν ταύτην, ἣν ἀκούει ἐξερχομένην ἀπὸ τὰ δύο διάφορα ταῦτα στόματα.

Ὁ μὲν κηπουρὸς διηγεῖ κυριολεκτικῶς, ὅτι λέγει τοῦτο καὶ πράγματι ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄρτον ἱκανὸν νὰ θρέψῃ ἐκὺτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του· ἐν ᾧ ἡ αὐτοῦ Πανιερότης ἐπιούσιον ἄρτον λέγων, ἐννοεῖ: ζωὴν μὲ διάφορα χόρτα, ἀστακὸν μαγιονέζαν καὶ ψητὰ ὀρνίθια. (Alphonse Karr).

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Εἰς ξενοδοχεῖόν τι ἐξηπλώθη ὑπερηφάνως ἐνώπιον τῆς ἐστίας εἰς σκύλλος.

Τέσσαρες δὲ ξένοι ἐκάθισαν περὶ αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν πλαγίων, διότι τὸ μέσον κατεῖχεν ὁ σκύλλος.

Ἐρχεται ὁ ξενόδοχος.

— Ὡραῖος τῇ ἀληθείᾳ σκύλλος!... Εἶνε ἰ-

δικός σας, κύριε; λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πρῶτον τῶν ξένων του.

— Ὁχι, κύριε.

— Θανμάσιον ζῶον! Χωρὶς ἄλλο θὰ τὸν ἔχετε σεις, ἠρώτησε τὸν δεύτερον.

— Ὁχι.

— Εἶνε μεγαλοπρεπέστατος. Ὁ κύριος θὰ τὸν ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβῶς, λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν τρίτον.

— Δὲν ἀνήκει εἰς ἐμέ.

— Λαμπρότατον ζῶον!... λέγει ὁ ξενόδοχος στρεφόμενος μετὰ θανμασμοῦ πρὸς τὸν τέταρτον ξένον, ὃς τὸν ἔχετε βέβαια περὶ πολλοῦ.

— Ὁ σκύλλος αὐτὸς δὲν εἶνε ἰδικός μου!

— Πῶς; ἀνακράζει αἰφνης τότε ὁ πανηγυριστὴς ἐκθαμβος.

Καὶ φιλοδωρῶν τὸν ἀτυχῆ κύνα μ' ἐν σκληρότατον λάκτισμα,

— Νὰ κρημνισθῇς, λέγει, ἀπ' ἐδῶ, βρωμόσκυλλον!

Σκέψις πολιτικοῦ ἀνδρός: «Ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπαινεθῇς ζῶν; Ὑποκρίθητι τὸν νεκρόν».

Ἡ πεπαιδευμένη Ἰταλίς Ἑλένη Πισκοπία ἐδίδασκεν ἐν Παδοῇ τὴν φιλοσοφίαν· ἐπειδὴ δὲ ἦτον εὐειδεδάτη, ἐσύρετο παραπέτασμα πρὸ τῆς ἐδρας τῆς, ὅπως μὴ ἐπιταράττεται τῶν ἀκροατῶν αὐτῆς ἡ προσοχή.

ΙΩΝΑΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ πρῶτην αὐτοκράτειρα Εὐγενία ἀπέπλευσεν ἐσχάτως ἐπὶ τοῦ Γερμανοῦ διὰ Ζουλουλανδίαν. Ὁ στρατηγὸς Βουδ' ἐνετάλη ὑπὸ τῆς βασιλείας τῆς Ἀγγλίας νὰ ὀδηγήσῃ τὴν αὐτοκράτειραν ἕως εἰς τὴν κοιλάδα Ἰτυο-τυοζύ· ἡ κυρία Βουδ' συνοδεύει τὸν στρατηγὸν εἰς τὴν Οὐλιβεράν ταύτην ἀποστολὴν του. Ἀγγλίδες τινὲς χῆραι ἀξιωματικῶν φονευθέντων ἐν Ζουλουλανδίᾳ θέλουσι συμμετάσχει τοῦ ταξιδίου. Ὁ Γερμανὸς θὰ κατευθυνθῇ εἰς τὴν ἀποικίαν τοῦ Νατὰλ, καὶ περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου θέλει φθάσει εἰς Δουρβάν. Ἀφοῦ ἀναπαυθῇ ἡμέρας τινὰς ἐν τῇ ἀποικίᾳ, ἡ αὐτοκράτειρα θέλει ἐξακολουθήσει διὰ ξηρᾶς τὴν ὁδοπορίαν τῆς μέχρι τῆς κοιλάδος Ἰτυοτυοζύ. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος τοῦ ταξιδίου θὰ χρειασθῇ δεκαπέντε ἡμέρας περίπου, καὶ θὰ κανονισθῇ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε ἡ αὐτοκράτειρα νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔπασεν ὁ υἱὸς τῆς τῇ 1 Ἰουνίου, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τῆς πάλης καὶ τοῦ θανάτου. Ἀφοῦ κατασκηνώσῃ τὴν 1 καὶ 2 Ἰουνίου ἐν τῇ ὀλεθρίᾳ κοιλάδι, ἡ αὐτοκράτειρα θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ παράλιον, καὶ ὁ Γερμανὸς θέλει μεταφέρει αὐτὴν κατ' εὐθείαν εἰς Ἀγγλίαν, ἀφοῦ διατρέψῃ ὥρας τινὰς εἰς Ἀγίαν Ἑλένην.

Κατὰ τὸ προσεχὲς θέρος θὰ πανηγυρισθῇ μεγαλοπρεπῶς ἡ πεντηκονταετηρίς τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Βελγίου. Περὶ τὰς ἀρχὰς αὐγούστου θὰ τελεσθῶσι πρὸς τοὺς ἄλλοις διεθνεῖς ἀγῶνες φωνητικῆς καὶ ὁργανικῆς μουσικῆς.

Ἐν ᾧ ἡ Κα Ῥατάτση νυμφεύεται ἐκ νέου, ἡ Ἰταλία καταγίνεται ν' ἀνεγείρῃ μνημεῖον εἰς τὸν ἀείμνηστον σύζυγόν της, εἰς τὸν μέγαν πολιτικὸν καὶ φιλελεύθερον, εἰς τὸν διακεκριμένον ῥήτορα, ὅστις διεδραμάτισε τόσον σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰταλικῆς ἐνώσεως. Τὸ μνημεῖον τοῦτο θ' ἀνεγερθῇ ἐντὸς τοῦ ἔτους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Τὸ μέχρι τοῦδε συλλεχθὲν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ποσὸν ὑπερβαίνει τὰς 70,000 φράγκα.

Μεγάλη εἰδησις, ἥτις θὰ κινήσῃ εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γυναικῶν, ὅσαι ἀρέσκονται εἰς τὴν πολιτικὴν, ἔφθασεν ἐκ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐν Ἰόθα (τῆς βορείου Ἀμερικῆς), ἡ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων ἔλαβεν ἀπόφασιν τείνουσαν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος, ὅπως καταστῇ δυνατὴ τοῦ λοιποῦ ἡ ἐκλογὴ καὶ τῶν γυναικῶν ὡς ἀντιπροσώπων. Τοιοῦτοτρόπως πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀρχεταῖ πραγματοποιούμενον ὅτι ἐν Εὐρώπῃ δὲν εἶνε ἄλλο τι παρ' ἀπλοῦν ὄνειροπόλημα.

Ἐσχάτως ἐγένετο ἐν Βρυξέλλαις δοκιμὴ τοῦ πυροβόλου μηχανήματος τοῦ Κ. Σειγμούν-δου, ἣν ἐπροκάλεσεν ἡ βασιλικὴ προστατευτικὴ τῶν ζώων ἐταιρία, ἐπιδιώκουσα τὴν στιγμαλίαν θανάτωσιν τῶν μεγάλων ζώων καὶ τῶν ἵππων. Ἐγένετο δὲ ἡ δοκιμὴ αὕτη ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς καὶ εἰδικῶν πραγματογνωμόνων. Ἡ δοκιμὴ αὕτη, ἥτις ἀναμφιβόλως θὰ ἐπαναληφθῇ εἰς τὰ σφαγεῖα τοῦ στρατοῦ, ἐπέτυχεν καθ' ὁλοκληρίαν, ὅπως καὶ ἐν Βασιλείᾳ, ὅπου πλείονες τῶν 8,000 ταύρων καὶ βοῶν καὶ ἄλλων κτηνῶν ὑπερμεγέθων ἐκεραυνοβολήθησαν ἀπὸ ἐνὸς ἡδὴ ἔτους διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἀποδεκτοῦ γενομένου κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Δημαρχείου.

Τὴν ψυχρότητα καὶ ἀταραξίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου μαρτυρεῖ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον. Ὁ γηραιὸς πρίγκηψ Σουβαρόφ, ἑγγονος τοῦ διασῆμου στρατηγοῦ, συνέθιζε νὰ μεταβαίνει καθ' ἐκάστην ἐσπέραν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ νὰ παίζῃ οὐτὶς μετὰ τοῦ μονάρχου. Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς ἐκρήξεως, ἀγνοῶν τὰ γεγνημένα, ἐπορεύθη κατὰ τὸ σῆμα καὶ εὗρε συνηθροισμένην τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν. Ὁ Τσάρος διηγεθεὶς αὐτῷ τὸ συμβεβηκός, ἠρώτησε «θὰ παίζωμεν οὐτὶς;» Ἀφοῦ ἐπὶ τινα ὥραν ἔπαιζεν, ἀπῆλθεν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν τραυματιῶν, πάλιν δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ παιγνίδιον.

Ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἀρτίως «Ἐκθέσεως τῆς διαχειρίσεως τοῦ Ὀρφανοτροφείου Γ. καὶ Αἰκ. Χατση-Κώστα, τοῦ ἔτους 1879» ἀπο-

σπῶ τὰ ἐπόμενα: «Ἐκτὸς τῶν τεχνῶν τῶν διδασκόμενων ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ, εἰσῆλθον πρὸ ἐξ ἑτῶν καὶ ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς, φωνητικῆς καὶ ὁργανικῆς, ἀπεδείχθη δ' ἐκ πείρας ὅτι τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς πολὺ συνετέλεσε καὶ πρὸς διάπλασιν τῆς καρδίας τῶν παιδῶν. Ὑπάρχει παράδειγμα παιδὸς τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἀνεπιδέκτου διορθώσεως διὰ τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῆς παιδαγωγίας μέσων, ὅστις διὰ τῆς μουσικῆς διωρθώθη. Τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς χρησιμεύει καὶ ὡς βιοποριστικὸν ἔργον εἰς τοὺς διδασκέντας αὐτὸ ὀρφανούς. Ἐκ τῶν 28 μουσικῶν, οἵτινες ἀπαρτίζουσιν τὸν ἐν τῷ Ἀτμοδρόμῳ μουσικὸν θίασον, οἱ 13 εἰσὶ πρῶην μαθηταὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου. ἑτεροὶ 9 τοιοῦτοι ἔχουν καταταχθῇ εἰς τὰς στρατιωτικὰς μουσικὰς».

Κατὰ τὰς ληρθεῖσας ἐπισήμους πληροφορίας ἡ ἐτησίᾳ ποσότης τῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ παράλια ἀγρευομένων ἰχθύων ἀνέρχεται εἰς 4,000,000 περίπου οὐνάδων. Ἡ δὲ τιμὴ τῶν ἰχθύων δύναται κατὰ μέσον ὅρον νὰ ὀρισθῇ εἰς δρ. 1 κατ' οὐνά.

ὑπὸ τὸν τίτλον Wiener Allgemeine Zeitung ἤρξατο ἐκδιδομένη ἐν Βιέννῃ τρίς τῆς ἡμέρας (τὴν 6 πρωῒνην ὥραν, τὴν μεσημβρίαν καὶ τὴν 6 μ. μ.) μεγάλη πολιτικὴ ἐφημερίς.

Ἡ ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένη ἐφημερίς Petit Journal πωλεῖ καθ' ἐκάστην ὑπὲρ τὸ ἥμισυ ἑκατομύριον φύλλων.

Τὰ ὑψηλότερα κύματα τῆς θαλάσσης κατὰ τὰς σφοδρότερας τρικυμίας δὲν ὑπερβαίνουν ποτὲ τὰ 8 μέτρα. Ἐν τῷ Ὠκεανῷ τὰ κύματα ἔχουσι μῆκος 150-300 μέτρων, ἐκτείνονται δὲ μεγίστην ταχύτητα. Ἐν τῇ Μεσογείῳ ἡ ταχύτης εἶνε μικρότερα. Τὸ κύμα διατρέχει 9 μέτρα κατὰ δεύτερον λεπτόν. Ἡ ταχύτης τοῦ κύματος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βάρους τοῦ ὕδατος· ἔχει δηλ. τόσῳ μεγαλητέραν ταχύτητα ὅσῳ τὸ βάρος τῆς θαλάσσης εἶνε μεγαλητέρον.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπωλήθη κατ' αὐτὰς ἐν δημοπρασίᾳ ἀντὶ 70 λιρῶν τὸ γραφικὸν ἀνάθημα τοῦ λόρδου Βύρωνος μετὰ πολλῶν ἰδιογράφων σημειώσεων καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Πρὸ τινων ἡμερῶν ἐπωλήθη ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ San-Donato ἐγγὺς τῆς Φλωρεντίας ἡ περίφημος πινακοθήκη τοῦ πρίγκηπος Δεμίδωφ. Ὁ πλειστηριασμὸς ἀπέφερε περὶ τὰ τρία ἑκατομύρια φράγκων. Ὡς ἀγοραστὰι παρέστησαν δι' ἀντιπροσώπων ὁ Τσάρος, ἡ βασίλισσα τῆς Βυρτεμβέργης, ὁ βασιλεὺς Ῥότσιλδ κλ. Ὁ «Ἰουβιλαῖος» τοῦ Βῆν Ὁσταδ ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς κυρίας Βέρνερς ἀντὶ 145,000 φρ., ἕτερος δὲ πίναξ τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχου ἀντὶ 80,000 φράγκων. Ὁ τραπεζίτης Ηερέρας ἠγόρασεν ἀντὶ 137,000 φράγκων μίαν προσωπογραφίαν τοῦ Ῥάμβρανδ. Ἀντὶ 150,000 φράγκων ἐπωλήθη ἡ εἰκὼν Ἀγ-

γλίδος δεσποίνης, ἔργον τοῦ Βάνδου, καὶ ἀντὶ 85,000 φράγκων ὁ «Ἀσωτὸς Γίδος» τοῦ Τένιερς. Ἐκ περιγραφῆς τῆς ἐν Τήνῳ πανηγύρεως, δημοσιευθείσης ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ἐφημερίδι τῶν Ἀθηνῶν «Messenger d' Athènes» ἀποσπῶ τὰ ἐπόμενα: «Υπάρχει ἐν Τήνῳ ναὸς θαυματουργὸς τῆς Παναγίας· ἐκ πάσης ἐλληνικῆς χώρας συρρέουσιν ἐκεῖ δις τοῦ ἔτους προσκυνηταί, τὴν 25 Μαρτίου καὶ τὴν 15 Αὐγούστου, τὰς δύο παύτας σπουδαιότερας ἑορτὰς τῆς Θεοτόκου. Κατὰ τὴν προηγουμένην καὶ ἐπομένην τῆς ἑορτῆς ἑβδομάδα ἡ Τήνος παριστᾷ ἐν μικρῇ τὴν εἰκόνα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος πολίτης συναντᾷ προσκυνητὰς ἐλθόντας ἐκ Θράκης, Μάκεδονίας, Κύπρου, τῶν τουρδικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐκ τῶν ἐνδοτάτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ πλείστοι τῶν προσκυνητῶν τούτων ἀγόμενοι ὑπὸ τῆς πίστεως, ἥτις ὑπερπηδᾷ, ἀν μὴ μετακινή πλέον τὰ ὄρη, θεωροῦνται εὐτυχεῖς· δυνάμενοι ἐπὶ τινος ἡμέρας τοῦλάχιστον νὰ παύσῃ τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, πῇ ἰδεώδη πατρίδα πάντων τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν, ἐν αἷς λαλεῖται ἡ ἐλληνική· καὶ οἷτινες στένοῦσιν εἰσέτι ὑπὸ ξένην δεσποτείαν. Ἡ ἐν Τήνῳ ἑορτὴ εἶνε μᾶλλον ἐθνικὴ ἢ θρησκευτική· οἱ χάριν τῆς υγιείας των προσερχόμενοι εἰς τὴν Παναγίαν, οἱ ἐκπληροῦντες εὐχὴν, θέλουσιν ἐπίσης ν' ἀποκομίσωσιν εὐχέστον περὶ τῆς πατρίδος ἐντύπωσιν. Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ ὁ ἐνθουσιασμός τῶν ἀποκλήρων τούτων, ἀπομένων τοῦ ἐλληνικοῦ ἑδάφους· εἰδόν τινες καταπίνοντας δράκα γῆς τοῦ ἐλευθερίου τούτου ἑδάφους, τοῦ ἀντικειμένου τῶν ὀνείρων των. Πάντες δὲ μετὰ τοῦ αὐτοῦ πόθου ἡσπάζοντο τὴν ἐθνικὴν σημαίαν μετ' ὅσου τὴν εἰκόνα τῆς Παρθένου, ἀφ' ἧς ἐζήτουν θαῦμα πρὸς ἑαυτῶν ἢ τῶν συγγενῶν των». Ἐν Γερμανίᾳ σχεδιάζεται νέον μεγαλοῦργημα. Ἡ Βαλτικὴ πρόκειται νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Βορείας Θαλάσσης διὰ διώρυγος διατεμνύσης τὸ Σλέσβιχ ἀπὸ Κιέλου ἄχρι Βρουνσχύτελ. Ἡ διώρυξ θὰ ἔχῃ βάθος 20-26 ποδῶν, ὥστε νὰ δύνανται νὰ διέρχωνται δι' αὐτῆς τὰ μέγιστα γερμανικὰ θωρηκτά. Αἱ ἐργασίαι θὰ διαρκέσωσιν ἕξ ἔτη, αἱ δὲ δαπάναι ὑπολογίζονται εἰς 75 εκατομμύρια μαρκῶν (1 μάρκα=φρ. 1.25). Τῇ 28 φεβρουαρίου συνεπληρώθη ἡ διάτρησις τῶν Ἀλπεων παρὰ τὸν Ἅγιον Γοθάρδ, ἐν Ἑλβετίᾳ. Οἱ ὑπολογισμοὶ τῶν μηχανικῶν εἰχον γίνεσθαι μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας, ὥστε οἱ βορειῶθεν καὶ νοτιῶθεν προχωροῦντες ὑποχονίως ἐργάται συνητήθησαν ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον. Ἡ δὲ θὰ πλατυνθῇ ἡ διώρυξ ὅπως καταστῇ βατὴ εἰς ἀμαξοσειρήνας. Ὅταν τὸ ἔργον συμπληρωθῇ, ἡ μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γερμανίας συγκοινωνία θὰ διευκολυνθῇ τὰ μέγιστα. Ἐνφ νῦν ἀπαιτεῖται ἐν ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον, ὅπως ὑπερβῶσιν οἱ

παξειδιῶται καὶ τὰ ἐμπορεύματα τὸν Ἅγιον Γοθάρδ, ἡ ἀτμάμαξα θὰ διατρέχῃ τὴν διώρυγα εἰς ἡμίσειαν ὥραν. Ἡ διάτρησις τοῦ ὄρους Σελ (ἐν Ἑλβετίᾳ), τὸ μῆκος τῆς διώρυγος τοῦ ὁποῦ εἶνε 12,234 μέτρων, διήρκεσε δώδεκα ἔτη ἡ διάτρησις δὲ τοῦ Ἁγίου Γοθάρδ, ἡ διώρυξ τοῦ ὁποῦ ἔχει μῆκος 14,920 μέτρων, διήρκεσεν ἑπτὰ μόνον ἔτη καὶ πέντε μῆνας. Ἐκ τῆς παρθέσεως τῶν ἀριθμῶν τούτων ἐννοεῖ τις εὐκόλως ὅποῖαι πρόσδοι ἐξετελέσθησαν ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς μηχανικῆς. Μακρὰν περιγραφὴν τῆς διώρυγος τοῦ Ἁγίου Γοθάρδ, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ μεγαλειότερον ἔργον τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, θὰ δημοσιεύσῃ προσεχῶς ἡ Ἑστία.

Ἐκ Γαλλίας ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ Εὐγενείου Μιρκούρ, γνωστοῦ ἰδίως ἐκ τῆς δημοσιεύσεως «Σειρᾶς βιογραφικῶν συγχρόνων διασήμεων ἀνδρῶν», αἵτινες, βριθούσαι σκανδαλωδῶν ἀποκαλύψεων, δεινὰ προεκάλεσαν σκάνδαλα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Μιρκούρ ἐγένετο μὲν ναχὸς καὶ ἀπέθανεν ἐν Αἰτί μετερχόμενος τὸν ἱεραπόστολον.

Νόσημα φοβερὸν ἀπὸ μακροῦ χρόνου νοσοῦσιν οἱ ἐργάται καὶ μηχανικοὶ τῆς διώρυγος τοῦ Γοθάρδ. Πέρυσιν ἐκ τῶν ἐπὶ δώδεκα μῆνας ἐργασθέντων, ἐτελεύτησαν 95 τοῖς 100, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων 70-80 τοῖς 100. Οἱ ἰατροὶ εὖρον ἐν τοῖς ἐντέροις τῶν νεκρῶν σκώληκας. Προεκάλεσαν δὲ τὸ νόσημα ἡ ὑπερβολικὴ θερμικρασία, ἡ πλημμυρὴς τοῦ ἀέρος ἀνανέωσις, αἱ δηλητηριώδεις τῶν ἀτμῶν ἀναθυμιάσεις, ἡ ἐλλειψίς καθαριότητος κ.λ.

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

[Ἡ ὁμελέττα ὑπὸ ὑγιεινὴν ἐποψίν].

Τὸ προχειρότατον φαγητὸν εἰς ὃ καταφεύγει ἡ οἰκοδέσποινα, ὡσάνκεις εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν οἰκίαν δαιτυμόνες, παρὰ προσδοκίαν καὶ αἰφνιδίως ἐπερχόμενοι, εἶνε ἡ ὁμελέττα (σφογγάτον). Δὲν εἶνε δὲ πάντοτε εὐπεπτον ἔδεσμα, μάλιστα δὲ ἐὰν παρασκευάζεται μετὰ χοιρέιου λίπους. Καλίστη ὁμελέττα εἶνε ἡ παρασκευαζομένη δι' ὠν νωποτάτων μετὰ ἢ ἀνευ ὀλίγων τινῶν χόρτων, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται προσοχὴ νὰ μὴ ᾔνε πάρα πολὺ ἐψημένη, νὰ ᾔνε στρογγύλη, ὀγκώδης, ὕδατος (ronde, ventrue, baveuse) κατὰ τὸ λέγειν τοῦ γάλλου ποιητοῦ Σκαρῶν· ἡ δὲ πάρα πολὺ ἐψμένη καὶ σφιγκτὴ εἶνε δύσπεπτος καὶ βαρύνει τὸ λεύκωμα τῶν ὠν, διότι τότε γίνεται δυσδιάλυτον ἐν τῷ γαστρικῷ χυμῷ. Ἡ ὁμελέττα πρέπει πάντοτε νὰ τρώγῃται θερμή, διότι ἡ ψυχρὰ εἶνε δύσπεπτος.

1. Ἡ omelette παράγεται ἐκ τῶν λεύκων οὐφ καὶ μέλερ· τινὲς ἐτυμολογοῦσιν αὐτὴν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν λέξεων ἄμα καὶ λῦειν (!)

ΑΘΗΝΑΙ—ΤΥΠΟΓΡ. ΚΟΡΙΝΘΗΣ, ΟΔΟΣ ΜΙΑΤΤΑΛΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΙΟΥ 10